

36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2023. április 18-20.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar

Adalékok a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdésköréhez

Jelige: *BB*

Pályamunka lezárásának időpontja: 2022. november

2023.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. Történeti áttekintés	4
1.1. Út a fiatalkorúak büntetőjogáig	4
1.2. Az első állomás	6
1.3. A másfelek állomás	8
1.4. A második állomás	9
1.5. A harmadik állomás	10
2. A 2012. évi Btk. módosításai.....	11
2.1. Kutatás rövid ismertetése	14
2.1.1. A rendszer felépítése	15
2.1.2. A „kiválasztott” bűncselekmények	19
2.1.3. A belátási képesség	26
2.1.4. Az ultima ratio.....	30
2.2. Nemzetközi kitekintés	33
3. Javaslatok.....	34
Összegzés	39
Irodalomjegyzék	41

Bevezetés

2008-ban járunk a Blaha Lujza téren. Azon a napon, amikor egy 12 éves fiúgyermek combon szúrt egy 15 éves fiút. A téren élők szerint a gyermek nem először követett el ehhez hasonló cselekményeket, ugyanis a velük készített interjúban a következő mondatok hangzottak el: „Gusztustalanul szemtelen”, „mindenkinek a zsebébe belenyúlkal”, „korábban is körözték már”. A hatóság mégis tehetetlen volt.¹

Ez volt az az eset, amely miatt hosszú idő óta először vetődött fel a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdésköre. A kérdés évekig napirendi ponton szerepelt, majd végül 2012. júniusában a 2012. évi C. törvény keretein belül a törvényjavaslatot elfogadták.²

A büntethetőség alsó korhatárának megváltoztatása hatalmas visszhangot váltott ki hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt. A kérdéssel foglalkozók hamar két csoportba tömörültek: voltak a támogatók és voltak az ellenzők.

Ennek megfelelően TMDK dolgozatom témája a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdése és az ehhez vezető út, avagy indokolt volt-e a korhatár 14. életévől 12. életévre történő leszállítása?

Dolgozatom első felében a szakirodalom segítségével tekintem át a magyar büntetőjog kialakulásának történelmét, ugyanis fontosnak tartom ismertetni a folyamatot, amely a jelenleg alkalmazandó alsó korhatár bevezetéséhez vezetett. Ezt követően ismertetem jelenünket, melynek során a módosításban fellelhető anyagi jogi szempontból releváns problémákra helyezem a hangsúlyt. A problémák látványosabb szemléltetéséhez pedig empirikus kutatást végeztem, melyben a közvetlen és közvetett környezetemet hívtam segítségül egy kérdőíves kutatás keretein belül. Végül pedig a dolgozatban tárgyalt kérdéskörökre reflektálva javaslatot teszek arra, hogy hogyan dönteném el a nagybetűs kérdést: mikortól legyen valaki büntethető?

¹ index.hu/video/2008/01/12/blaha_lujza_teriek_a_keselesrol/

² www.inforabakoz.hu/hirek/olvas/leszallitott-buntethetosegi-korhatar-2012-05-05-070900

1. Történeti áttekintés

1.1. Út a fiatakorúak büntetőjogáig

Ahhoz, hogy a büntethetőségi korhatár kérdéskörét megértsük, régre kell visszanyúlnunk a magyar büntetőjog történetében. Az első királyaink dekrétumai nem véletlenül tartalmaztak főként büntetőjogi rendelkezéseket. Ezek alapvetően három célt kívántak szolgálni: a királyi hatalom és a keresztény vallás tanainak védelmét, a tulajdon oltalmazását és az élet és a testi épség elleni cselekményekkel szembeni fellépés biztosítását. Ebben a három célban többé-kevésbé fellelhető a mai értelemben vett büntetőjog két célja is, a megtorlás és a megelőzés.

Bár több próbálkozás is született a magyar büntetőjogi rendszer egységességének megteremtésére, az igazi áttörésre az 1870-es évekig várnunk kellett, amikor Csemegi Károly megbízást kapott egy magyar büntető törvénykönyv megalkotására. Az 1878. évi V. törvénycikk, azaz a magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről elnevezésű jogszabály (továbbiakban: Csemegi Kódex) többszöri átdolgozás után 1878-ban került elfogadásra és 1880-ban lépett hatályba.³ A törvénykönyvet több kritika is érte, ugyanis az általa szabályozott életviszonyok kifejezetten az akkori társadalomra specializálódtak. Az immár egységesnek mondható kódex megjelenését követő pár évben Magyarországon is elérhető lett a statisztikai adatszolgáltatás, ami alapján tartós növekedés volt megfigyelhető a bűnözés egészét illetően. Mivel a jog általánosan kötelező magatartási szabályok összessége, így jogosan követelhető meg tőle a folyamatosan változó társadalmi viszonyokhoz való alkalmazkodása. Ez az alkalmazkodás hiányzott a kódexből, mely hatalmas nézeteltérésekhez vezetett. Finkey Ferenc, mint a magyar büntetőjog-tudomány egyik legjelesebb képviselője a következővel illette a kialakult helyzetet: „tarthatatlan”.⁴

A jogszabály körül kialakult vita nemcsak a korszerűtlenségéből és merevségéből fakadt, hanem a benne fellelhető számos hiányosságból is. A Csemegi kódex többek között adós maradt a dolgozat szempontjából legfontosabb kérdéskör rendezésével, azaz a gyermekkorúakra és fiatakorúakra vonatkozó részletes szabályokkal. Az életkorról a 83. § és 84. § rendelkezett aszerint, hogy aki a büntett vagy vétség elkövetésekor nem haladta meg tizenkettedik életévét, bűnvád alá nem volt vonható.⁵ Aki pedig a 12. életévét túlhaladta, de a 16. életévét nem érte

³ BELOVICS Ervin: *Büntetőjog 1. – Általános Rész* (Budapest: HVG-Orac, 2022) 29-32.

⁴ MEZEY Barna: *Magyar jogtörténet*. (Budapest: Osiris 2007) 345-347.

⁵ 1879. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről 83. § „A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható.”

el, a felelősségre vonásához cselekménye bűnösségének felismeréséhez szükséges belátási képességgel kellett rendelkeznie, máskülönben büntetés alá nem volt vehető.⁶

Látható tehát, hogyha a bűnösséget képesek volt felismerni, akkor már kiszabható volt büntetés. Ez a felnőtteknek járó büntetésnél enyhébb volt, 5 évben maximalizálódott.⁷

Alapjaiban véve véleményem szerint a Csemegi Kódex mai értelemben vett fiataalkorúakra vonatkozó szabályozása az akkori kornak megfelelően nem feltétlenül rossz, hanem csak hiányos, hiszen a fiataalkorúakra vonatkozóan nem tartalmazott külön fejezetet, hanem a beszámítást kizáró vagy enyhítő okok címet viselő fejezetben szabályozta. De mit érthetett Csemegi a beszámítás alatt? Mivel a beszámítás nem egy sajátos büntetőjogi fogalom és a mai napig nehézségekkel jár a definiálása, jelentését maga a kódex sem tartalmazta, ámbár kikövetkeztethető az adott fejezetben felsorolt elemekből. Ilyen például a kóros elmeállapot vagy a kényszer és fenyegetés. Így feltehetően az öntudat, akarat szabad elhatározásának képessége, a cselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátást jelenthette. Azt pedig, hogy a rendelkezések tartalma szerintem nem feltétlenül nevezhető rossznak, alátámasztja, hogy a mai joggyakorlat is alkalmazza bizonyos pontjait. A 12. életévben határozza meg az alsó korhatárt és szintén a következmények felismeréséhez szükséges belátáshoz köti a felelősségre vonást, bár szélesebb életkorra kivetítve, mint ma. Ez pedig véleményem szerint a kódex egyik pozitívuma. Hasonlóság még a két törvény között továbbá az is, hogy a javítóintézeti nevelés, mint szankció törvénybe iktatásra került. Lényeges különbség azonban, hogy rendkívül kevés rendelkezés vonatkozott akkoriban rájuk, így a rengeteg kvázi „joghézag” miatt azok rendeltetésszerű alkalmazása sem valósulhatott meg. Így egyetértek a bírálókkal abban, hogy a rendszer sürgős javításra szorult.⁸

A helyzet felismerése után megkezdődött a kódex átfogó revíziója, ami eredményre csak közel 30 évvel később, 1908-ban vezetett. Ekkor törvényyé lett az 1908:36. tc.: A büntető törvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról (továbbiakban I.

⁶ 1879. évi V. törvénycikk 84. § „Aki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának 12-ik évét már túlhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt, azon cselekményekért büntetés alá nem vehető.

Az ilyen kiskoru azonban javító-intézetbe való elhelyezésre ítélthetik, de abban életkora huszadik évén tul nem tartathatik.

⁷ 1879. évi V. törvénycikk 85. § alapján

⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről és 1879. évi V. törvénycikk összevetése alapján

Bn). Ez a jogszabály immár csak a fiatalkorúak ügyével és a feltételes elítéléssel foglalkozott, mely lényegében megteremtette a fiatalkorúak büntetőjogának alapjait.⁹

1.2. Az első állomás

Az I. Bn. a fiatalkorúak büntetési rendszerének gyökeres reformját jelentette, mellyel Magyarországnak is kijárt egy hely a büntetőjogi reformállamok sorában. Immáron a büntetés tényleges alkalmazása nélküli javításra és az erkölcsi jellegű büntetésekre helyeződött a hangsúly, szemben a korábbi rideg megtorlással.¹⁰ Az, hogy a reformtörekvések a büntetési rendszert is célba vették, főleg annak köszönhető, hogy az 1800-as évek legvégén új kriminálpolitikát előkészítő reformirányzatok jelentek meg. Ezek az irányzatok átfomálták a jogi gondolkodást, amelynek hatása a mai napig érezhető. A cél a társadalom hatékony védelme lett. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy a bűnelkövetőket addig gyógyították, illetve nevelték, ameddig az újabb bűnös cselekedetüktől már nem kellett tartani.¹¹ Itt már érzékelhető volt, hogy a büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio, azaz a jogrendszer egészének a szankciós zárköve.¹² Az I. Bn. az egész második fejezetét a fiatalkorúaknak szentelte és hatályon kívül helyezte a korábbi Btk. rájuk vonatkozó pontjait. Hatálybalépésére 1910. január 1-jén került sor.¹³

A rendelkezések külön definiálták a gyermekkort és fiatalkort. A 12. életév alatti személyek gyermekeknek, míg az efeletti személyek 18. életévük betöltéséig fiatalkorúaknak számítottak. A fiatalkorúság felső korhatárát 16. életév helyett a jogalkotó felemelte a 18. életévre. A büntethetőség alsó korhatára változatlanul a 12. életév maradt.¹⁴ A módosítást azzal magyarázták, hogy a fiatalkorú rendszerint ebben az életkorban válik önállóvá és ekkor találkozik a szabad élet kísértéseivel. Ameddig pedig a jellem és a személyiség nem fejlődik ki, addig elegendő a szigor és a kellő bánásmód.¹⁵

⁹ BELOVICS (3.lj.) 33.

¹⁰ PALLO József: *A Csemegi-kódex formálódása a korabeli büntetőpolitika változásainak tükrében*. (Budapest: Ludovika Press 2020) 48-49.

¹¹ Uo. 48.

¹² BELOVICS (3.lj.) 77.

¹³ HORVÁTH Anett Helga: *Kiskorúak büntetőjogi megítélése a polgári korszak Magyarországnak*. (Miskolc: Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2014) 16-17.

¹⁴ 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és bünvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról 15. § - 16. §

„Az ellen, a ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életének tizenkettedik évét meg nem haladta (gyermek), sem vád nem emelhető, sem bünvádi eljárás nem indítható”

„Az, a ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életének tizenkettedik évét már meghaladta, de tizenhét évét még be nem töltötte (fiatalkorú), ha a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége nem volt meg, büntetőjogi felelősségre nem vonható.”

¹⁵ HORVÁTH (lj. 13.) 18.

A jogalkotó hatályon kívül helyezte az eddigi rendelkezéseket és az értelmi és erkölcsi fejlettséghez kötötte büntetőjogi felelősségüket. A módosítás bár szintén nem definiálta, hogy mit értett ez alatt, bevezette az egyén és egyéniesítés fogalmát, mely további támpontként szolgálhatott a bíróságok számára.¹⁶ A kort is átható individualizáció elvét az I. Bn. 18. §-a tükrözi. Kimondta, hogy az intézkedésnél figyelembe veendő többek között a fiatalkorú egyénisége, értelmi és erkölcsi fejlettsége, életviszonyai.¹⁷

A törvény 17. §-a a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható intézkedéseket taglalta. Ilyen a dorgálás, próbára bocsátás, javító nevelés, fogház- vagy államfogházbüntetés.¹⁸

Hatalmas előrehaladást jelentett még, hogy a törvény a megtorlás helyett a nevelést helyezte előtérbe. A Csemegi Kódex annak ellenére, hogy a fiatalkorúakat is a beszámítást kizáró vagy enyhítő okok közé sorolta, következetlenül szabályozta a javítóintézeti nevelés intézményét. Míg a fiatalkorúak esetében ha megállapítható a bűnösség, a javítóintézeti nevelés legfeljebb 6 hónapig tarthatott, addig az egyéb okból kifolyólag fennálló belátási képességgel nem rendelkező személyek esetében mindez határozatlan ideig tartó jogkövetkezmény volt.¹⁹ Ebből is látszik, hogy a fiatalkorúak nevelése és javítása a Csemegi kódex alapján a rövid időintervallum miatt valószínűleg nem valósult meg. A módosítás ezt az ellentmondást is orvosolta, ugyanis a 24. § kimondta, hogy a javító nevelést a bíróság határozatlan időre állapítja meg, ami további változásként a 21. életév betöltéséig tarthatott.²⁰

Bár az I. Bn-nek köszönhetően a fiatalkorúak büntetőjoga virágzásnak indult, a korszak reformtörekvéseinek köszönhetően a modernizáció ezzel nem állt meg. A betetőzése a fiatalkorúak bíróságának felállítása volt az 1913. évi VII. törvénnyel, amely tovább erősítette a megelőzés eszméjét. A törvény kimondta, hogy minden királyi törvényszéknél, amelynek büntető hatásköre van, fiatalkorúak bíróságát kell felállítani.²¹ A törvény 16. §-a pedig hosszasan taglalta, hogy a bíró meggyőződést szerez többek között a fiatalkorú személyazonosságáról, életkoráról, egyéniségéről, értelmi és erkölcsi fejlettségi fokáról, életviszonyairól.²² A cél tehát a következő lett: az elmaradt nevelés pótlása a tisztességes

¹⁶ HORVÁTH (l.j. 13.) 18.

¹⁷ 1908. évi XXXVI. törvénycikk 18. §

Az intézkedésnél (17. §) figyelembe veendő: a fiatalkorú egyénisége, értelmi és erkölcsi fejlettségének foka, életviszonyai és az eset összes többi körülményei. Ezekhez képest a bíróság a 17. § 1-4. pontjában meghatározott intézkedések közül a törvényben meghatározott korlátok közt azt alkalmazza, a melyik a fiatalkorú terhelt jövőbeli magaviselete és erkölcsi fejlődése szempontjából kívánatosnak mutatkozik.

¹⁸ 1908. évi XXXVI. törvénycikk 17. § alapján

¹⁹ PREKUB János Róbert: *Az életkor büntetőjogi és kriminológiai kérdései.* (Miskolc: 2015) 32.

²⁰ 1908. évi XXXVI. törvénycikk 24. § alapján

²¹ 1913. évi VII. törvénycikk a fiatalkorúak bíróságáról 1. § alapján

²² 1913. évi VII. törvénycikk 16. § alapján

állampolgárrá válás érdekében. A feszültség azonban továbbra is érzékelhető volt a különböző nézeteket valló és eszközöket alkalmazó Csemegi Kódex és az I. Bn. között.²³

Ahogy mondani szokás, a társadalom folyamatosan változik és ez az I. világháború után sem volt másképp, ahol mi magyarok a vesztes oldalt erősítettük. A bűnelkövetések száma emelkedett, egyre több lett a visszaeső és a közveszélyesnek titulált bűnöző. Az újabb cél a nevelés és javítás mellett az ártalmatlanná tétel lett. Ennek a megvalósítását szolgálta az 1928. évi X. törvény (II. Bn.), amely a Csemegi Kódex módosítását jelentette. Az ebben foglalt szabályok csak kis mértékben érintették a fiatalkorúakat. A hangsúly a szigorított dologházon volt, ami azonban a várva várt sikert nem hozta el.²⁴

Magyarországon a II. világháború után több büntetőjogi jellegű jogszabály is született, azonban ezek a kezdetektől fogva a diktatórikus rendszer gazdasági és politikai védelmének biztosítására szolgáltak. Megszületett az 1948. évi XLVIII. törvény (III. Bn). Bár a fiatalkorúakra nézve nem tartalmazott újabb módosításokat, szólt az elmebeteg bűnözők biztonsági őrizetéről, illetve az önhibából eredő ittas vagy kábítószerrel bódult állapotban elkövetett bűncselekményekről.²⁵ Mindez azért is fontos, mert látszik, hogy a kor jogalkotói egyre mélyebben kezdtek el foglalkozni a beszámíthatóság kérdéskörével, mely hatalmas jelentőséggel bír a fiatalkorúak büntethetőségében, így a dolgozat által vizsgált fő kérdésben is.

1.3. A másfeledik állomás

Az I. Bn – mint első állomás a fiatalkorúak büntetőjogának modernizálásában – után még nem érkeztünk el a második állomáshoz, hanem csak olyasmi „másfeledik” állomásról beszélhetünk. A közel egy évszázadig hatályban lévő Csemegi Kódex általános részének helyébe az 1950. évi II. törvény lépett (Btá.) A részletszabályokat a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi és büntető eljárási rendelkezésről szóló 1951. évi 34. törvényerejű rendelet tartalmazta és a büntethetőségi korhatárokkal kapcsolatban nem történt változás. Azonban fontos kiemelni, hogy a szellemi, erkölcsi és értelmi feltételeket kivették a jogszabályból. A Csemegi Kódex különös része továbbra is hatályban maradt, illetve a gyermekekre és

²³ PALLO (10. lj.) 51.

²⁴ BELOVICS (3.lj.) 35.

²⁵ Uo. 37.

fiatalkorúakra vonatkozó általános részi szabályok azon részei, melyek nem álltak ellentétben az új törvénnyel.²⁶

1.4. A második állomás

A valódi második állomás az 1961. évi V. törvény hatálybalépésével következett be, melynek köszönhetően a Csemegi Kódex általános része mellett a különös részi rendelkezéseket is hatályon kívül helyezték. A törvény külön szolt a gyermekkorról és a fiatalkorról is. A gyermekkor a büntethetőség akadályai, mint a büntethetőséget kizáró okok között szerepelt.²⁷ A gyermekek vonatkozásában kimondta, hogy nem büntethető az, aki a 14. életévét még nem töltötte be.²⁸

Fiatalkorú pedig az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévét meghaladta, viszont a 18. életévét nem.²⁹

Az új törvénykönyv a büntethetőségi korhatárt felemelte 12-ről 14. életévre. Ennek az indoka az volt, hogy a magyar oktatási rendszerben az általános iskolai tanulmányokat a 14. életévükben fejezik be a fiatalok. Így ezzel összekapcsolható a megfelelő szintű biológiai-szellemi fejlettség, illetve a társadalmi együttélési szabályok legalapvetőbb elemeit is ekkora sajátítják el. A szabályozások célja továbbra is nevelő jellegű volt, azonban a nevelő intézkedés hatástalansága esetén büntetés kiszabását rendelte el a törvény. A nevelő típusú intézkedések a bírói megrovás, próbára bocsátás és a javítóintézeti nevelés volt. Újítás volt még, hogy a korábbi hazai szabályozással ellentétben a kódex a fiatalkorúak speciális rendelkezéseit beillesztette az Általános rendelkezések közé, így a fiatalkorúak büntetőjoga immár szerves része lett a törvénykönyvnek. Említést érdemel még, hogy bár szabadságelvonás alkalmazása nem volt jellemző, de a fiatalkorúak és felnőttek felelősségre vonásának szabályozásában mégsem volt nagy különbség.³⁰

²⁶ MEZEY (2007): i.m. 385.

²⁷ BELOVICS (3.lj.) 638.

²⁸ 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 20. §
Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét még nem töltötte be.

²⁹ 1961. évi V. törvény 85. § (1)

A büntető törvény alkalmazásában fiatalkorú, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét meghaladta, de tizennyolcadik életévét még nem töltötte be.

³⁰ KIRÁLYVÖLGYI Krisztián: *A büntethetőségi korhatár szabályozásának fejlődése Magyarországon.* (Budapest: Jogi Fórum 2014) 11.

1.5. A harmadik állomás

A harmadik és egyben utolsó nagy állomás a jelenleg is hatályos Büntető Törvénykönyvünk előtt az 1978. évi IV. törvény (továbbiakban: régi Btk.).³¹

A büntethetőségi korhatár kérdését az 1961-es Btk.-val megegyezően kezeli. A fiatalkorúak minimumkorhatárát 14. életévben határozta meg, míg a felsőkorhatár továbbra is a 18. év maradt.³² A régi Btk. a korábbihoz képest már lényegesen eltérő szabályokat fogalmaz meg a fiatalkorúakra nézve a felnőttekhez képest.³³ Mindez annak tudható be, hogy a kor felismerte, hogy a fiatalkorú erkölcsi, viselkedési és értelmi fejlődése még csak kialakulóban van.

Földvári József indoklása a régi Btk.-hoz magába foglalta, hogy az ember csakis akkor képes cselekményének megfelelő értékelésére és a következmények felismerésére, ha az agy elért egy meghatározott fejlettségi szintet. A gyermek nem képes az értékelésre, így nincs beszámítási képessége, tehát nincs alany, nincs törvényi tényállásszerűség, nincs bűncselekmény és ezáltal nem lehet büntetés sem.³⁴

Úgy gondolom, hogy Földvári levezetése valóban alátámasztja a döntés megalapozottságát, ugyanis visszagondolva az 1961-es Btk. indoklására, az agy megfelelő fejlettségi szintjét az általános iskolai tanulmányok befejezéséhez kötötte. Egy gyermek azért is gyermek, mert nem képes cselekedeteinek súlyát felismerni, ezáltal nem is lehet képes a felismerésének megfelelően cselekedni. A 12-ről 14. életévre történő korhatár emelését a levezetés alapján így indokoltnak találom, hiszen beszámítási képesség, alany és törvényi tényállásszerűség hiányában valóban nem beszélhetünk bűncselekményről.

A régi Btk. 108. §-a fogalmazta meg, hogy a fiatalkorúval szemben alkalmazott jogkövetkezmény célja a fiatalkorú helyes irányba terelése. Így büntetés csak akkor szabható ki, ha az intézkedés nem elegendő.³⁵

³¹ KIRÁLYVÖLGYI (30. lj.) 7-8.

³² 1978. évi VI. törvény a Büntető Törvénykönyvről VII. Fejezet alapján

³³ 1978. évi VI. törvény alapján

³⁴ KÖHALMI László: „A büntethetőségi korhatár kérdése” *Jogelméleti Szemle* 2013/1. 86.

³⁵ 1978. évi VI. törvény 108. §

„A fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék, és a társadalom hasznos tagjává válják, továbbá, hogy büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető, illetve a szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.”

Ebből tökéletesen kiolvashatjuk, hogy a kor jogalkotói már valóban a nevelést és a javítást tűzték ki célul, amit igyekeztek a gyakorlatba is beemelni. Illetve fontosnak tartom még megemlíteni, hogy bevezették a tevékeny megbánás intézményét is.³⁶

2. A 2012. évi Btk. módosításai

Mindennek hatására került sor a ma is hatályos Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: 2012. évi Btk.) megalkotására. A miniszteri indoklás szerint ennek megalkotására azért volt szükség, mert a benne foglalt változtatások hatékony védelemmel szolgálnak a bűnözők ellen és világossá teszik a társadalom számára, hogy Magyarország nem a „bűnelkövetők paradicsoma”. Így a Kormány kiemelt feladatának tekintette, hogy helyreállítsa Magyarországon a rendet és javítsa a biztonságérzetet. Ennek következtében a közel 30 évig hatályban lévő régi Btk. után számos módosítást hajtottak végre a 2012. évi Btk.-ban. Súlyosabb büntetéseket helyezett kilátásba, az áldozatok és becsületes emberek oldalára állt, kiterjesztette az önvédelem lehetőségét és számos ponton módosította a fiatalkorúak büntetőjogát.³⁷

Mint ahogy a dolgozat bevezetésében is már említésre került, a módosítások hatalmas visszhangot váltottak ki, amik már a 2012. évi Btk. parlamenti tárgyalása során is megjelentek. A továbbiakban a módosítás körül kialakult vitában kizárólag a fiatalkorúak büntetőjogára, azon belül is a korhatárral kapcsolatos anyagi jogi kérdésekre kívánok fókuszálni. Ezzel kapcsolatban pedig az egyik legnagyobb ellentétet a büntethetőségi korhatár kérdésköre okozta. Fontos megemlíteni, hogy a büntethetőségi korhatárt az eredeti-kormányelőterjesztés továbbra is a 14. életévhez kívánta kötni, azonban módosítása már nem.³⁸ A kérdést övező jogtudományi vita kialakította a támogatók és ellenzők csoportját. Azonban az érvek szempontjából egyik oldal sem alkotott maradandót, ugyanis az elhangzott pro és kontra érvek – saját meggyőződésük alapján – ugyanazokat az adatsorokat és statisztikai táblákat használták fel. A változtatás ellen például az ombudsman és az UNICEF Magyar Bizottsága is felemelte a hangját. Az alapvető jogok biztosa sérelmezte a „bűnöző gyermekek” problémájának ilyen módon történő megoldását. Ezt pedig kiegészítette azzal, hogyha a jogalkotó emellett döntene, a téma szakértőinek bevonásával, egy rendkívül széleskörű vitával és mérlegeléssel valósulhat

³⁶ 1978. évi VI. törvény alapján

³⁷ BELOVICS (3.lj.) 41.

³⁸ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA: *Az áldozatok, a becsületesek, a tulajdonukat jogosan védők oldalán az új Büntető Törvénykönyv.* (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Sajtó Főosztály 2012) 2-10.

csak meg. Az UNICEF álláspontját Gyurkó Szilvia ismertette. Eszerint a túlzottan korai büntethetőség rányomja a bélyeget a gyermek egész életére, ugyanis a korábbi tapasztalatok alapján sem a korábbi környezete, sem az iskolája nem fogadja őket vissza. A szakértő által említett statisztika szerint a több mint 14 000 fiatalkorú által elkövetett bűncselekményből mindössze 3200-at követnek el gyermekkorúak. Így tehát nincs évente két olyan gyerek, aki élet elleni erőszakos bűncselekményt követne el. A rendszer ezáltal rossz ponton, rossz eszközzel avatkozik be a problémába.³⁹

A több hónapig tartó széleskörű társadalmi és szakmai egyeztetés, illetve politikai vitát követően azonban megszületett a végső döntés és a 2012. évi Btk. 2013. július 1-jén életbe lépett a támogatók oldalát erősítve.⁴⁰

A módosítással kapcsolatos miniszteri indoklás többek között arra hivatkozott, hogy a tizennégy éves korhatár megállapításának az volt az indoka, hogy a gyermekek ebben a korban fejezik be az általános iskolai tanulmányaikat és érik el a megfelelő testi és szellemi fejlettségi szintet. Azonban napjainkban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult és a 12-14 évesek között egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés. Éppen ezért szükséges a büntethetőségi korhatár módosítása a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak esetében. Hiszen, aki ilyen bűncselekményt valósít meg, jogosan lehet arra következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a társadalomba beilleszkedni.⁴¹

Mint ahogy korábban láthattuk, a magyar büntetőjogban kialakult hagyomány szerint a fiatalkorúak büntetőjoga sosem került külön kódexben szabályozásra, mely hagyománnyal a 2012. évi Btk. sem szakított. A rájuk vonatkozó rendelkezéseket a büntető törvénykönyv egy külön fejezete, a XI. fejezet tartalmazza.⁴²

Ahhoz azonban, hogy a fiatalkorúak büntetőjogát, legalábbis a korhatárral kapcsolatos büntetőjogát megvizsgálhassuk, még egy fejezetet szemügyre kell venni. A IV. fejezet 15. §-a taxatív felsorolja a büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okokat és a gyermekkor is ezek közé sorolja. Ezzel első ránézésre nincs is gond, hiszen a gyermekkor korántsem azonos a fiatalkorral és mindez csak megerősíti, hogy a büntethetőség a fiatalkortól kezdődhet.⁴³

³⁹ FUCHS Vivien: *A fiatalkorúak anyagi jogi szabályozásának egyes kérdései*. (Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar) 32.

⁴⁰ BALOGH Ágnes: *A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok. Ünnepi Kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára*. (Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2018) 54.

⁴¹ Magyarország Kormánya: T/6958. számú törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről.

⁴² 2012. évi C. törvény alapján

⁴³ 2012. évi C. törvény alapján

A probléma azonban akkor kezdődik, amikor a következő szakaszra tekintünk, aminek első része így szól:

*16. § Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be...*⁴⁴

Látszólag helyesnek tűnik a rendelkezés, hiszen a jogalkotó megállapítja, hogy nem büntethető az, aki a 14. életévét nem töltötte be. Azt sem nevezném feltétlenül kirívónak, hogy a gyermekkor címszó alatt került kialakításra, hiszen az első benyomás szerint mindez úgy értelmezhető, hogy a 14. év alattiak a gyermekek. Ez részben igaz, egészen addig, amíg a 16. §-t tovább nem olvassuk és szembe nem tűnik a „kivéve” szó.

...kivéve

a) az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés],

b) az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §),

c) a testi sértés [164. § (8) bekezdés],

d) a hivatalos személy elleni erőszak [310. § (1)-(3) bekezdés],

e) a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak [311. §, ha a 310. § (1)-(3) bekezdése szerint minősül],

f) a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak [312. §, ha a 310. § (1)-(3) bekezdése szerint minősül],

g) a terrorcselekmény [314. § (1)-(2) bekezdés],

h) a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés], és

i) a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés]

*elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.*⁴⁵

Láthatjuk, hogy a jogalkotó eddig egy megdönthetetlen vélelmet állított fel a büntethetőség alsó korhatárával kapcsolatban, amit a 14. életévben határozott meg. Azonban a rendelkezés további részében a kivételek meghatározásával mindezt megdönthetővé tette. Ennek megfelelően a 2012. évi Btk. főszabályként továbbra is 14. életévben határozza meg az alsó határt, néhány

⁴⁴ 2012. évi C. törvény 16. § (részlet)

⁴⁵ 2012. évi C. törvény 16. § (részlet)

kivétellel, amik feltételeinek érvényesülése során a korhatár leszáll a 12. évre. Láthatjuk, hogy a jogalkotó ezt bizonyos bűncselekményekhez köti, illetve a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátáshoz.

Ha a Btk. XI. fejezetére ugrunk, – ami fontos, hogy kizárólag a fiatalkorúakról rendelkezik – a következőt mondja ki:

*105. § (1) Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.*⁴⁶

A jogszabály immár azt mondja, hogy fiatalkorúnak a 12-18 év közötti korosztály tekinthető. Ezzel pedig kezd egyre egyértelműbbé válni a probléma. Tanulmányaim kezdete óta többször éreztem némi ellentmondást ezzel kapcsolatban és több alkalommal is előfordult, hogy nem tudtam miként használjam helyesen a gyermekkor és fiatalkor fogalmát. A törvényi rendelkezések és szakirodalom tanulmányozása során pedig rájöttem, hogy ez a hiba nem csak belőlem, hanem némi ellentmondásból is fakad.

Ennek hatását mostani kutatásom során is éreztem, aminek következtében számos kérdés megfogalmazódott bennem. A problémás területek közül a leginkább kérdéses területekre kívánok a továbbiakban reflektálni, melyet dolgozatom címe is sugall.

2.1. Kutatás rövid ismertetése

A büntethetőségi korhatár leszállításának kérdéskörén belül főképp a módosítás indokoltságát és a benne rejlő problémákat vizsgálom. Éppen ezért dolgozatom gyakorlati részeként kvantitatív kutatási módszert, ezen belül is kérdőíves kutatást végeztem. A kérdőívet online formában készítettem el és a kitöltésére is ekként volt lehetőség. Mivel a kérdőív során semmilyen személyes adat nem került rögzítésre, így vélhetően a kitöltők valós véleményüknek megfelelő válaszokat adtak.

A kérdőíves kutatás alkalmazása mellett elsősorban azért döntöttem, mert kíváncsi voltam a közvetlen és közvetett környezetem véleményére egy szemmel láthatóan megosztó témában. Mivel a környezetem a témához „értő” és „nem értő” személyeket is magába foglal, igyekeztem a köznyelv számára érthető és könnyen befogadható kérdések megfogalmazására.

A kérdőív során többek között arra kerestem a választ, hogy a kitöltők vajon különbséget tesznek-e aközött, hogy egy 12 éves vagy egy 14 éves követi el az adott bűncselekményt. A

⁴⁶ 2012. évi C. törvény 105. § (1) bekezdés

kérdések megfogalmazása során tudatosan figyeltem arra, hogy ne derüljön ki a hatályos minimumkorhatár, ezzel elkerülve a kitöltők befolyásolását. Továbbá az imént láthattuk, hogy az új törvény bevezetése éles jogtudományi vitát eredményezett, melyben mindkét oldal lényegében ugyanazokkal az adatokkal támasztotta alá állítását. Ezért felmerült bennem a kérdés, hogy vajon azok alapján melyik csoportnak lehetett inkább igaza.

A kérdőívet 5 részre osztottam fel. Első körben felmértem a válaszadók tudását az alsó korhatárral kapcsolatban. Ezt követően kissé provokatív kérdéseket tettem fel, melyből letudtam vonni a következtetéseket arra, hogy a válaszadók szerint indokolt volt-e a korhatár módosítása, avagy sem. A harmadik blokkban a 12. életévet betöltött, de 14. életévet nem betöltött bűnelkövetőkkel kapcsolatban fogalmaztam meg kérdéseket. Szándékosan csak a Btk. 16. §-ában meghatározott bűncselekményekkel kapcsolatban tettem fel kérdéseket, hiszen a 14 év alattiak vonatkozásában másféle bűncselekmény nem releváns.

Ezt követően a 14. életévet betöltött, de 18. életévet nem betöltött fiatalkorúakra tértem rá, ahol szintén az előző részben tárgyalt bűncselekmények szerepeltek. Tehát a kérdések ugyanazok voltak, mint az előző blokkban, csak más életkorú elkövetőkkel. Erre azért volt szükség, hogy össze tudjam vetni a két esetkört.

Végül pedig kikértem a véleményüket a releváns jogszabályban megfogalmazott feltételekkel kapcsolatban, miszerint csak meghatározott bűncselekmények esetén és belátási képesség meglétekor vonható felelősségre az elkövető. Továbbá ebben a blokkban lehetőségük volt a kitöltőknek pár mondatban kifejezni a témával kapcsolatos egyéb észrevételeiket.

A hiteles mintához 100 kitöltés volt a célom, végül pedig a 200. kitöltés során zártam azt le.

A kérdőívet nem szántam dolgozatom fő elemének, azonban a téma megosztottsága miatt fontosnak tartottam megvizsgálni a következő pontban tárgyalandó problémákat más személyek szemszögéből is.

2.1.1. A rendszer felépítése

A fiatalkorúak fogalma értelemszerűen arra szolgál, hogy az ide tartozókat megkülönböztessék a felnőttkorúaktól. A fiatalkor kezdete a gyermekkor felső határát követő nap, míg a felnőttkorról a 18. év betöltését követő naptól beszélhetünk. Tehát ha valaki január 1-jén született, január 2-ától alkalmazhatóak az éppen releváns rendelkezések. A szabály látszólag egyértelműnek tűnik, azonban a gyakorlati alkalmazása mégsem az. A kérdésem pedig ennek megfelelően a következő: mi a gyermekkor felső határa, avagy mitől számít valaki fiatalkorúnak?

Ha visszatekintünk a 16. §-ra – mivel a Btk. a gyermekkort egy kizáró okként kezeli – kiolvashatjuk belőle, hogy a gyermekkorról a 14. év betöltésétől kezdődően már nem beszélhetünk, mert onnantól kezdve megszűnik a kizáró ok és fennáll a büntethetőség lehetősége. Ennek fényében elsőként arra asszociálhatunk, hogy fiatalkorról a 14-18 év közöttiek vonatkozásában beszélhetünk.

Most pedig vessünk egy pillantást a fiatalkorúakról szóló fejezetre, azon belül is az említett 105. §-ra: fiatalkorú az, aki tizenkettedik életévét betöltötte. Mivel az adott fejezet általános jelleggel határozza meg a fiatalkorúak definícióját, máris feltehetjük magunkban a kérdést: 12 évesen gyermek, fiatalkorú, avagy mindkettő voltam?

A 2012. évi Btk. hibás jogdogmatikai rendszerével összefüggésben Nagy Ferenc tanulmánya tökéletesen összefoglalja a kialakult helyzetet. Nagy szerint a 105. § (1) bekezdése egy speciális leszállított büntethetőségi szabály, ezáltal általános jelleggel irányadónak kell lennie valamennyi bűncselekmény tekintetében. De ha általános jelleggel irányadó, akkor nincs összhangban a 16. §-szal. Röviden tehát: „...a fiatalkor alsó korhatárát a Btk. ellentmondásosan és nem egyértelműen értelmezhető módon a 14, illetve 12. életévben határozta meg.”⁴⁷

Szerencsére a válasz a joggyakorlatból – ha nem is mindig könnyen – kiolvasható.

A Kúria okfejtése alapján megállapítható, hogy fiatalkorúvá a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életév betöltésétől, de kivételes jelleggel a tizenkettedik életév betöltésétől válik a személy.⁴⁸ Bár ez a kérdésre, miszerint 12 évesen gyermekek, fiatalkorúak, avagy mindkettő voltunk, nem ad egyértelmű választ, de kikövetkeztethető, hogy általános jelleggel a 14. életévet követő naptól beszélhetünk fiatalkorúságról. Ha pedig a 16. §-ban felsorolt bűncselekmények megvalósítására kerül sor, feltéve, hogy a körülmények felismeréséhez szükséges belátással bír az elkövető, kivételes jelleggel a 12. év betöltésétől válik valaki fiatalkorúvá. Így úgy gondolom, ha nem is a szó szoros értelmében, de mondhatjuk azt, hogy 12 évesen „mindkettő” voltunk.

Az előző levezetésem alapján fontos megemlíteni, hogy az elfogadott szabályozás lényegében az Alaptörvényünkkel sem áll összhangban. Nagy Ferenc a tartalmilag és technikailag értelmezhetetlen és zavaros szabályozás mellett alkotmányos aggályokat is megfogalmazott. Eszerint az Alaptörvény Alapvetés B) cikkének (1) bekezdésében foglalt jogállamiság

⁴⁷ NAGY Ferenc: „Az állami büntetőhatalom korlátozása ellen ható tendenciák a büntetőjogban” *Állam- és Jogtudomány* 2018/59. 82.

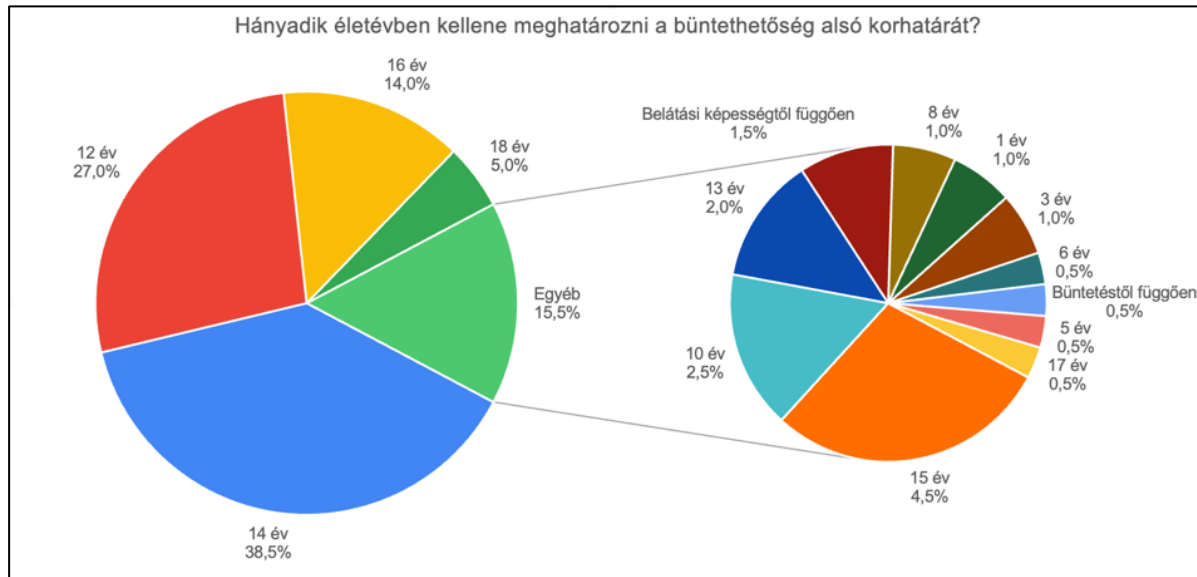
⁴⁸ 4. BKv.

eszméjéből következő jogbiztonság, a normavilágosság követelményének nem felel meg a releváns szabályozás.⁴⁹

Kérdőíves kutatásom erre a kérdéskörre is kitért. A megfelelő következtetések levonásához elsősorban felmértem a kitöltők tájékozottságát a büntethetőség alsó korhatárával kapcsolatban. A válaszlehetőségek a magyar büntetőjog történelméhez igazodva 12, 14 és 16 évek voltak. A magyar társadalom jogismeretét elemző kutatások szerint a jogi témák általános ismerete igencsak szegényes, azonban a büntetőjoggal kapcsolatban a legmagasabb.⁵⁰ Éppen ezért előzetesen nem tudtam milyen eredményre számítsak.

A 200 kitöltőből 37 ember tette le voksát a 16 év, 132 ember a 14 év mellett, és mindössze 31 ember szavazott a helyes válaszra, ami a 12 év. Az eredmény meglepett, ugyanis a közvetlen környezetem jogi hallgatókból tevődik össze, így feltehetően a laikus kitöltők szinte 100%-a helytelen választ adott. Melyet annak is betudnék, hogy a hibás törvényszerkesztés megtévesztő lehet még azok számára is, akiknek van rálátása a témára.

Ezt követően pedig kikértem az álláspontjukat arról, hogy szerintük hányadik életévben kellene meghatározni a büntethetőség alsó korhatárát. Mivel a válaszok elég széles skálát ölelnek fel, célszerűbbnek találok diagramon szemléltetni:

1. sz. diagram⁵¹

⁴⁹ NAGY (47. l.j.) 83.

⁵⁰ BADÓ Attila: *Jogszociológiai előadások – Jogismeret, jogi attitűd, jogtudat.* (Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó 2012) 125.

⁵¹ Excel táblázat. Munka 2.

A diagramról könnyen leolvashatjuk, hogy a kitöltők legnagyobb része a büntethetőség alsó korhatárát az előző törvénykönyvünknek megfelelően 14 évben határozná meg. A jelenlegi 12 év pedig nem sokkal mögötte, mindössze 22 szavazattal maradt le. Láthatjuk azonban, hogy a válaszok bőven tartalmazznak más válaszokat is. Többen kötnék a 16., illetve a 18. életévhez. Lényegében azok, akik a 16. életévet határozták meg, ráéreztek arra, hogy a jogszabályok az ő vonatkozásukban is tartalmazznak némi különbséget a fiatalabbakkal szemben. Ilyen különbség például a jóvátételi munka, mint intézkedés, mely a 16. életév betöltésétől bír relevanciával. Azokkal kapcsolatban pedig, akik 18. évben határozták meg a minimumkorhatárt, azt feltételeztem, hogy mivel a felelősségre vonást a felnőtt korhoz kötnék, nagyobb számban támogatják a fiatalkorúak nevelését és javítását büntetőjogi eszközök igénybevétele nélkül. Így az ezzel kapcsolatos kimutatásokat Excel táblázatban vizsgáltam meg, melyet mellékeltem a dolgozathoz. Az alapja az volt, hogy a magasabb életkort meghatározó kitöltők a bűncselekményekhez (például emberölés) is enyhébb jogkövetkezményt párosítottak, mint azok, akik alacsonyabb korhatárt jelöltek meg.

Kimutattam például, hogy azok, akik 12 évben határoznák meg az alsó korhatárt (52 db), az emberöléshez 29-en büntetést, 18-an intézkedést, 5-en gyermekvédelmi eszközöket, 2-en pedig semmilyen jogkövetkezményt nem párosítanak.

Azok, akik 14 évben (77 db) határoznák meg a korhatárt, 32-en büntetést, 23-an intézkedést és 11-en gyermekvédelmi eszközt jelöltek meg. További 11 fő pedig semmit nem alkalmazna. Akik pedig 16 évhez (28 db) kötnék a büntethetőséget 12-en a büntetésben, 10-en az intézkedésben és 4-en a gyermekvédelemben látják a megoldást. Ketten pedig következmények nélkül hagynák az esetet. Így az állításom, miszerint minél magasabb alsó korhatárt határoztak meg, annál enyhébb jogkövetkezményt párosítottak a releváns bűncselekményhez, igaz.⁵²

A kérdőívemben a további ide tartozó kérdések az utolsó blokkban helyezkedtek el, hogy ne befolyásolja a kitöltőket a válaszaikban. Megkérdeztem, hogy egyetértenek-e azzal, hogy csak meghatározott bűncselekmények elkövetése esetén lehet felelősségre vonni a 12-14 éves korosztályt. Itt 61%-uk egyetértett ezzel, 30,5%-uk szerint minden bűncselekmény esetén büntetőjogi felelősséggel kellene tartozniuk, míg mindössze 8,5% vélekedett úgy, hogy semmilyen jogkövetkezményt nem kellene ehhez párosítani. Végül pedig megkérdeztem, hogy egyetértenek-e azzal, hogy a belátási képesség meglétéhez kötik a felelősségre vonásukat. Ezzel

⁵² Excel táblázat. Munka 4. Aki 12 évhez kötné az alsó korhatárt, közel 54%-ban büntetést alkalmazna az emberölésért, aki 14-hez kötné közel 42%-ban, aki pedig 16-hoz kötné közel 43%-ban alkalmazna büntetést. Ez pedig az intézkedés és gyermekvédelmi eszközöknél szintén arányosan csökken, minden esetben a 16 évet megjelölők a legelnézőbbek.

137 kitöltő (69%) értett egyet. Ez alapján pedig azt a következtést tudtam levonni, hogyha alapul vesszük, hogy a korhatár 12 év, akkor a környezetem nagyrésze egyetért a törvényi rendelkezés további pontjaival. Tehát egyetért azzal, hogy csak meghatározott bűncselekmények esetén és belátási képesség meglétével lehet őket felelősségre vonni.

2.1.2. A „kiválasztott” bűncselekmények

Ha a 16. §-ban tovább megyünk, láthatjuk, hogy a törvény milyen esetekben teszi lehetővé azt, hogy a 12. életévünk betöltésétől már ne a gyermekek, hanem a fiatalkorúak csoportját erősítsük. A vonatkozó rendelkezés taxatíve felsorolja, hogy mely esetekben tartozik büntetőjogi felelősséggel a 12. életévét betöltött fiatalkorú is. Fontos azonban kiemelni, hogy a büntethetőség fennáll, de kizárólag csak intézkedés alkalmazható ellenük. A Kúria álláspontja szerint ennek sorrendje pedig a következő: megrovás, próbára bocsátás és végül javítóintézeti nevelés, ami csak azzal szemben rendelhető el, aki az ügydöntő határozat meghozatalakor a huszadik életévét nem töltötte be.⁵³ Mivel a javítóintézeti nevelés lényegében megfosztja a fiatalkorút a személyi szabadságától, így nem véletlenül alkalmazható legvégső soron az intézkedések közül. Emellé nem szabható ki szabadságvesztés, elzárás vagy közérdekű munka, de ezek nem relevánsak a 14. év alattiak szempontjából.⁵⁴ Természetesen a 14. életévét betöltött fiatalkorúakkal szemben ez a lista tovább bővül a büntetésekkel és azokkal az intézkedésekkel, amik a 16. életévhez vannak kötve.⁵⁵

Az ide tartozó bűncselekmények vonatkozásában arra tudunk következtetni, hogy a jogalkotó a legsúlyosabbnak vett bűncselekmények esetében teszi megdönthetővé az életkorral kapcsolatos vélelmet. Ennek ellenére mégis felmerült bennem a kérdés, miszerint mitől lesznek ezek a legsúlyosabb bűncselekmények, egészen pontosan mitől lesznek csakis ezek a legsúlyosabbak? A miniszteri indoklásban az szerepel, hogy a fiatalok körében egyre elterjedtebb az erőszakos érdekérvényesítés. Ennek megfelelően logikusnak találnám azt, ha minden erőszakot magába foglaló bűncselekményt ide sorolnának, azonban ez nem így van. Így a mélyebb vizsgálódás előtt két lehetőséget feltételeztem. Az egyik az volt, hogy a 12-13 évesek között az összes elkövetett bűncselekmény száma drasztikus növekedést mutat. Ezzel azonban az a gond, hogy továbbra sem lenne egyértelmű, hogy miért szelektáltak a

⁵³ 2012. évi C. törvény 120. § (1) alapján

⁵⁴ 2012. évi C. törvény 108. § (2) bekezdés és 106. § (2) bekezdés alapján

⁵⁵ BELOVICS (3.lj.) 646.

bűncselekménycsoportok között. Így ebből következően második felvetésem az volt, hogy azokat az erőszakos bűncselekményeket választották ki, amelyeket a leggyakrabban követnek el ebben az életkorban.

A vizsgálathoz a Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztályának tájékoztatóját hívtam segítségül. A tájékoztató összefoglalja, hogy a gyermekorru elkövetők száma hogyan oszlik meg bűncselekménycsoportok szerint. Fontos, hogy a kiadvány még a korábbi Btk. rendszere alapján rendelkezésre álló statisztikai adatokról rendelkezik. Ez alapján pedig választ kaphatunk arra a felvetésemre, miszerint lehetséges, hogy a bűncselekmények kiválasztása során a korosztályban leggyakrabban elkövetettekre esett a választás.

Bűncselekmények	Gyermekek elkövetők száma és megoszlása									
	2008.		2009.		2010.		2011.		2012.	
	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
Gyermekek elkövetők összesen	3 433	100,00	2 573	100,00	2 607	100,00	2 714	100,00	2 604	100,00
Ebből:										
A személy elleni bűncselekmények	278	8,10	294	11,43	314	12,04	347	12,79	356	13,67
Ebből: – Szándékos emberölés	2	0,06	0	0,00	1	0,04	0	0,00	3	0,12
– Szándékos testi sértés	179	5,21	212	8,24	218	8,36	230	8,47	244	9,37
Közlekedési bűncselekmények	117	3,41	90	3,50	60	2,30	81	2,98	42	1,61
A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények	70	2,04	40	1,55	37	1,42	61	2,25	46	1,77
Ebből: – Erőszakos közösülés	11	0,32	7	0,27	3	0,12	10	0,37	5	0,19
A közrend elleni bűncselekmények	467	13,60	375	14,57	442	16,95	516	19,01	557	21,39
Ebből: – Garázdaság	374	10,89	297	11,54	336	12,89	449	16,54	437	16,78
– Visszaélés kábítószerrel	11	0,32	4	0,16	16	0,61	10	0,37	13	0,50
Vagyon elleni bűncselekmények	2 452	71,42	1 739	67,59	1 726	66,21	1 661	61,20	1 552	59,60
Ebből: – Lopás	1 452	42,30	997	38,75	1 053	40,39	966	35,59	932	35,79
– Betöréses lopás	373	10,87	241	9,37	245	9,40	237	8,73	221	8,49
– Rablás	193	5,62	140	5,44	124	4,76	102	3,76	95	3,65
Egyéb bűncselekmények	49	1,43	35	1,36	28	1,07	48	1,77	51	1,96

1. sz. táblázat⁵⁶

Láthatjuk, hogy 2008-ban az összelkövetők száma egészen kerekítve 3400 volt, míg 2012-ben 2600. A köztes években pedig szinte ezekkel azonos. Mivel a gyermekorru elkövetők száma sokkal inkább csökkent, mint nőtt az évek során, így már most megállapíthatjuk, hogy a jogalkotó biztosan nem a 12-14 évesek között megnövekedett bűnözések miatt változtatta meg a korhatárt.⁵⁷ A személy elleni bűncselekmények, a közlekedési bűncselekmények, a házasság,

⁵⁶ MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE: *Tájékoztató a gyermekorruak és a fiatalorruak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről* (Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály 2013) 12.

⁵⁷ DOMOKOS Andrea: „Belátási képesség a magyar büntetőjogban egykor és ma” in BÁNDI Gyula (főszerk.): *A környezeti értékek védelmének lehetséges szintjei. A bonis bona discere: Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából* (Budapest: Pázmány Press 2017) 40.

a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények, a közrend elleni bűncselekmények és az egyéb bűncselekmények szinte elhanyagolható számban vannak jelen, ellenben a vagyon elleni bűncselekményekkel.⁵⁸

A gyermekkorú elkövetők közül az évi körülbelül 2800 elkövetett bűncselekményből megközelítőleg 60% tartozik a 12-14 éves korosztályhoz, a maradék 40%-ot ennél fiatalabbak követik el.⁵⁹ Továbbá ki kell emelnem, hogy az itt látható bűncselekmények közül körülbelül évi 1000 csoportosan, rendszerint fiatalkorúak vagy felnőttek közreműködésével valósult meg.⁶⁰

A miniszteri indoklás a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekmények és egyes súlyos bűncselekményről szól. Egyetérték abban, hogy a felsorolt bűncselekmények nagyrésze valóban a nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmények sorát erősíti. Azonban az a felvetésem, miszerint a leggyakrabban elkövetett ilyen jellegű bűncselekmények esetében szállították le a korhatárt, nem helytálló. Az ügyészség adatai szerint az emberölés 2008 és 2012 között 0, 1, 2 és 3-szor fordult elő. Ellenben például az erőszakos közöszlélssel, aminek a száma szintén nem magas, de magasabb. A felsorolásban mégsem szerepel. A szándékos testi sértés vonatkozásában már indokolt lehetne a leszállítás. 2012-ben a 244 esetből 61 eset volt súlyos testi sértés, de ennek csak töredéke tartozott a halált vagy életveszélyt okozó kategóriába.⁶¹ Az évi 100 elkövetett rablás esetében viszont a számok alapján már valóban indokoltnak találom a módosítást. 2012-ben az elkövetett 95 esetből 80 tudható be a 12-13 éveseknek.⁶² A többi bűncselekmény, mint például a terrorcselekmény, efféle magyarázatot nem foglalhat magába, ugyanis száma nulla. Tehát, ha a cél a megelőzés, logikátlanak találom a rendszert, miszerint „válogat” a bűncselekmények között és még így sem a leggyakoribbakra esik a választás. Az összes bűncselekményt szemügyre véve a vagyon elleni bűncselekmények aránya az új rendszert megelőző 5 évben 60-70% között mozgott.⁶³ Azonban láthatjuk, hogy ennek a nagyrészt a lopás tette ki, ami viszont nem von maga után büntetőjogi felelősséget.

Az új Btk. hatálybalépését követően pedig fontos megnézni, hogy a statisztikai adatok alapján megvalósult-e a kriminálpolitikai cél, azaz a megelőzés és a visszatartás.

⁵⁸ MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE (56. lj.) 3.

⁵⁹ TÓTH Mihály: „Az új. Btk bölcsőjénél” *Magyar Jog* 2013/9. 531.

Példa: 2011-ben kerekítve 11000 fiatalkorú és 2700 gyermekkorú követett el bűncselekményt, így az összesen körülbelül 13700 darabból 1700 darab tudható be a 12-14 év közötti korosztálynak.

⁶⁰ Uo.

⁶¹ www.youtube.com/watch?v=_v0l2dIILj0

⁶² Uo.

⁶³ MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE (56. lj.) 3.

A Legfőbb Ügyészségnek 2022. novemberében még nem állnak rendelkezésre ezzel kapcsolatos adatai, így a Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztályát hívtam segítségül.⁶⁴

	2014	2015	2016	2017	2018
Össz. 0-13 éves	1488	1375	1662	1409	873
Ebből 12-13 éves	17	27	24	25	12
Emberölés	0	0	0	0	0
Erős felind. <u>elköv.</u> emberölés	0	0	0	0	0
Testi sértés (minősített)	0	0	0	2	1
Hivatalos sz. elleni erőszak	2	3	0	2	1
Közfeladatot ellátó sz. elleni	16	12	18	17	12
Támogatóik elleni	0	0	0	0	0
Rablás	17	27	24	21	7
Kifosztás	0	0	0	2	4
Terrorcselekmény	0	0	0	0	0

2. sz. táblázat⁶⁵

Ebből a táblázatból már könnyedén kiolvashatjuk, hogy az összes gyermekorrú elkövetőből hány elkövetett bűncselekmény tartozik a 12-13 éves korosztályhoz. A számok pedig rendkívül alacsonyak. Például testi sértés 2014-ben 228 darab volt, de kereken 0 olyan eset történt, amit 12-14 évesek a felsorolásban szereplő minősített esetnek megfelelően követtek el. 2017-ben az összesen 165 darab testi sértésből – mely a korábbi több, mint 200 esethez képest visszaesés – azonban 2 esetet ide sorolhatunk. Rablás esetében drasztikus csökkenést tapasztalhatunk. 2013 és 2018 között az esetszámok nem emelkedtek 45 felé, ellenben az új rendszer előtti évi

⁶⁴ BÜNYÖGYI STATISZTIKAI RENDSZER: *Elkövetők, bűnelkövetők száma a terhelt lakóhelye szerint.* (Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály 2018) Elérhető: bsr-sp.bm.hu/SitePages/ExcelMegtekinto.aspx?ExcelName=/BSRVIR/Elk%20b%20vet%20%91k,%20b%20c%20b%20l%20n%20elk%20%91k%20sz%20a%20lma%20az%20elk%20b%20vet%20%91%20lakhelye%20szerint_ver20180713102751.xlsx&Token=eDI4Vmfzjk1RERiKy9mR085OTVqQU5xK3FPQmZKUUFFQUcyRkhmTzRrWStkR0ZkdMFIUEIMcmIVOUd3BEZFfTFBZi84aCtEOGxYbkTGSTFaaG8vcGVxc2NOSVVyL20wOEdkZmY3MW0wZGJNZk9NUURvTEExWbUhbZzhTaXVqeHQ=

⁶⁵ Uo.

átlagosan 150-nel. Ebből pedig körülbelül évi 20 esetet tettek ki a 12-13 évesek. Terrorcselekményt viszont sem a gyermekorrúaknál, sem a fiatalkorúaknál nem regisztráltak. Legkorábban a fiatal felnőtteknél (18-24 évesek) találkozhatunk ilyen adattal, ott is 2013-18 között 2 eset fordult elő.⁶⁶

Mivel a hivatalos személyek elleni és közfeladatot ellátó személyek elleni, illetve támogatóik elleni erőszak esete 2020-ban került be a felsorolásba⁶⁷, így ezzel kapcsolatban nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amik 12-13 évesekre lennének leosztva. Azonban látjuk, hogy az összes gyermekorrú közül is évi pár eset fordul elő, amiből könnyen következtethetünk arra, hogy a releváns korosztálynál is elhanyagolható számban volt jelen.

Ezek alapján a válasz arra, miszerint megvalósult-e a bűnelkövetések számának visszaszorítása: egyértelműen igen.

Év	Esetszámok
2011	2711
2012	2604
2013	2197
2014	1488

3. sz. táblázat⁶⁸

A bűnelkövetések száma azonban nem csak a releváns bűncselekmények vonatkozásában csökkent és nem csak a 12-13 évesek között, így összességében az új Btk. a szigorításokkal a fiatalkorúak egészét illetően pozitív eredményt ért el. Az imént tárgyalt fő kérdés, hogy miért pont ezek a bűncselekmények, továbbra sem került megválaszolásra. A módosítás életbelépése előtt 1 évvel az ATV készített interjút Répássy Róbert igazságügyért felelős államtitkárral és Gulyás Gergely országgyűlési képviselővel. Az interjúból az derült ki, hogy bár csak évi pár gyermeket érint a módosítás, például emberölés esetében maximum 1-2-t, mégis indokolt az ezzel szembeni fellépés. Hiszen, ha belegondolunk, több olyan bűncselekménykategória is van a Btk.-ban, amit aligha követnek el, de mégis büntetendő (mint például az említett terrorcselekmény). A módosításban szereplő büntettek pedig ezeknél gyakoribbak. Répássy

⁶⁶ BÜNYGYI STATISZTIKAI RENDSZER (64. lj.)

⁶⁷ 2012. évi C. törvény alapján

⁶⁸ MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE (56. lj.) 8. és BÜNYGYI STATISZTIKAI RENDSZER (64. lj.)

szerint ezek a bűncselekmények olyan agresszív magatartásokat feltételeznek, ahol már nem elegendő a gyermekkel való elbeszélgetés, vagy a puszta nevelés. A megoldás az együttműködésre kötelezés.⁶⁹

Fontos megemlíteni azonban, hogy eredetileg csak az emberölés, halált vagy életveszélyt okozó testi sértés, rablás és kifosztás szerepelt a felsorolásban.⁷⁰ Amelyek vonatkozásában néhol a számok is megalapozzák a módosítást, mint például a rablásnál. A testi sértés esetében is megalapozott lehetne akkor, ha nem csak a minősített esetre terjedne ki a szabályozás. De ez a kör az évek során több más bűncselekménnyel is kiegészült, ami, mint látjuk, nem volt indokolt.

Kitűnni látszik még a 2012. évi Btk. rendszerének logikátlansága a következőkből is:

Ha például a 190. § (4) bekezdésére pillantunk, egy törvényi egységgel találkozunk. A tényállás szerint pedig az emberrablást úgy valószínűsítik meg, hogy egyben szándékos emberölést is magába foglal.⁷¹ Láthattuk, hogy a tárgyalandó korosztály az emberölés vonatkozásában büntetőjogi felelősséggel tartozhat. Így megfogalmazódott bennem a kérdés, hogy mi van akkor, ha az imént említett bűncselekményt követi el? A válasz egyszerű, büntetőjogi szempontból semmi, ugyanis az eset nem szerepel a 16. §-ban felsorakoztatott bűncselekmények között. Így mindössze gyámhatósági eljárás indulhat ellenük.⁷² Ha pedig a statisztikai adatoknál maradok, bár a 2018-ig rendelkezésre álló adatok szerint emberrablást nem követett el 12-14 év közötti, ugyanúgy például terrorcselekményt sem.⁷³ Illetve gondolhatunk még a részesi magatartásra is, ahol hasonló a helyzet. A tettest felelősségre vonjuk, de őket nem. Így érthetetlen, hogy miért teszünk különbséget aközött, ha például a 12-13 éves emberrablás során öli meg diáktársát és aközött, ha az iskolában késeli őt meg.

Látszik, hogy a törvényben meghatározott bűncselekményekkel kapcsolatos kérdéskör rendkívül komplex terület, melyet kérdőíves kutatásomban is figyelembe vettem.

A kérdésekben arra kerestem a választ, hogy a meghatározott bűncselekményekről miként vélekednek a kitöltők és tesznek-e közöttük különbségeket. Mivel a 16. § taxatív felsorolja a felelősségre vonást megalapozó bűncselekményeket, így kizárólag ezekkel a bűncselekménytípusokkal foglalkoztam.

⁶⁹ www.youtube.com/watch?v=_v0l2dI1Lj0

⁷⁰ 2012. évi C. törvény alapján

⁷¹ 2012. évi C. törvény 190. § (4) alapján

„A büntetés tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha az emberrablás szándékos emberölést is megvalósít.”

⁷² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról alapján

⁷³ BÜNÜGYI STATISZTIKAI RENDSZER (64. l.j.)

A kérdéseket a következő formában tettem fel:

1. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a 12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiataalkorúnak, aki emberölést követ el?
2. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

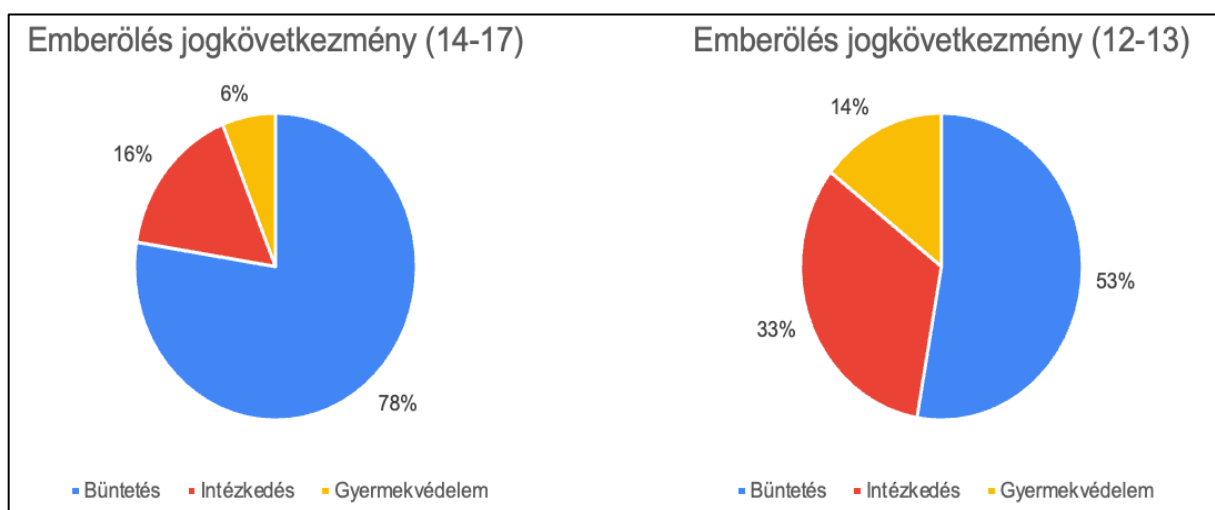
Értelemszerűen az összes releváns bűncselekménytípuson végigmentem, illetve a 3. blokkban a 12-14, és a 4. blokkban már a 14-18 évesek vonatkozásában tettem fel ugyanazokat a kérdéseket.

Az 1. kérdésre a válaszadók „igen” vagy „nem” válaszlehetőséget jelölhettek meg. Akik a nem opciót választották, azok a 2. kérdést kihagyták, akik viszont az igent, 3 lehetőség közül választhattak:

1. Intézkedés
2. Büntetés
3. Gyermekvédelmi eszközök

Előzetes felvetésem az volt, hogy a 12 évesekkel minimális szinten elnézőbbek lesznek, mint a 14 év feletti korosztállyal. Illetve azt is feltételeztem, hogy a hétköznapi felfogásban kisebb tárgyi súlyúnak ítélt bűncselekmények esetéhez – mint például a testi sértés – enyhébb jogkövetkezményt fognak párosítani, mint egy súlyosabbnak hangzó emberöléshez.

Első körben azt néztem meg, hogy a fiatalabbakkal elnézőbbek-e a kitöltők, mint az idősebbekkel. Ezt egy klasszikus példával élve, az emberölés eredményeivel szemléltetem:

2. sz. diagram⁷⁴

⁷⁴ Excel táblázat. Munka 5.

A kitöltések száma mindegyik esetben 200 darab és egyértelműen látszik, hogy a 12-13 évesekkel sokkal elnézőbbek voltak a kitöltők, mint a 14-17 évesekkel.

14 év felettiek esetében sokkal nagyobb számban párosítottak az emberöléshez büntetést, mint a 12 évesek vonatkozásában. Illetve a gyermekvédelmi eszközök alkalmazása a büntetőjogi eszközök helyett nagyobb számban jelenik meg a fiatalabb korosztálynál.

Ezt követően megvizsgáltam, hogy egy kisebb tárgyi súlyú bűncselekményhez mennyivel párosítanak enyhébb jogkövetkezményt. A szemléltetéshez szintén az emberölést vettem alapul, amihez az életveszélyt vagy halált okozó testi sértést párosítottam.

Az emberölés és a testi sértés minősített esetei közül azt feltételeztem, hogy az emberölést mindkét korcsoportnál szigorúbban rendelik büntetni. Ez be is igazolódott.

A 12 évesek vonatkozásában 53%-uk és a 14 év felettieknél 78%-uk büntetést adna az emberölésért. A testi sértés esetében pedig ez az arány a 12 éveseknél 50%-ban intézkedés, és a 14 éveseknél mindössze 52%-ban büntetés.⁷⁵

Így a felvetésem, miszerint a súlyosabbnak tekinthető bűncselekményekhez súlyosabb jogkövetkezményt párosítanak majd a kitöltők, szintén beigazolódott.

2.1.3. A belátási képesség

A büntetőjogi felelősség feltételei a beszámíthatóság, a felróhatóság és a bűnösség. A 12-14. év közötti elkövetőknél pedig ezt a felsorolást a belátási képesség egészíti ki. A korábbi törvénykönyvek is szükségessé tették a beszámítási képességet, illetve az értelmi-erkölcsi fejlettséget, de nem definiálták azok mivoltját.

Ez a 2012. évi Btk. kapcsán sincs másképp. A jogalkalmazók törvényi meghatározás nélkül kerültek abba a helyzetbe, hogy vizsgálják az eljárás során a belátási képességet és lefolytassák a rá vonatkozó bizonyítást. Így a fő kérdés az, hogy mit ért pontosan a jogalkotó a belátási képesség alatt?⁷⁶

A büntetőjogi belátási képességet elsősorban a polgári jogi belátási képességtől, majd a büntetőjogi beszámítási képességtől szükséges elhatárolni.

⁷⁵ Excel táblázat. Munka 6.

⁷⁶ GÁSPÁR Szilvia: *Dilemmák a büntetőjogi belátási képesség fogalma körül*. (Kecskemét: Jogi Fórum 2017) 3.

A Polgári Törvénykönyv egészen máshogy szabályozza ezt a kérdéskört. A 14. életévet be nem töltött személyt cselekvőképtelennek tekinti⁷⁷, így a jogalkotó okszerűen vélelmezi, hogy a gyermeknek ekkor még nem alakult ki, illetve nem alakulhatott ki az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége, azaz a jó mentális állapota. Így tehát a polgári jog a 14. év alattiak esetében nem fogadja el a belátási képesség vizsgálatát, mivel annak hiányát tényként kezeli, úgynevezett megdönthetetlen vélelmet állít fel.⁷⁸ A polgári jog a mentális zavar fogalmát használja, ami a büntetőjogi kóros elmeállapottal állítható párhuzamba. A 2012. évi Btk. a belátási képesség meglétét viszont nem a kóros elmeállapot nemlétének tekinti.⁷⁹

Említettem, hogy a belátási képességet a beszámítási képességtől is fontos elhatárolni, melyben a jogtudomány és jogalkalmazók véleménye is egyezik.⁸⁰ Ficsór Gabriella okfejtése szerint erre azért van szükség, mert a beszámítási képesség sokkal inkább a kóros elmeállapot büntetőjogi fogalmához köthető.⁸¹

A beszámítási képességet a Btk. nem definiálja, hanem csak annak hiányát írja le. A jogtudomány a beszámíthatóságot a testi, lelki, pszichikai állapottal kapcsolja össze, amelynél fogva a cselekvő ember képes felismerni cselekménye társadalmi és erkölcsi megítélését és ennek a felismerésnek megfelelően tud cselekedni. Tehát feltétele az értelmi képesség, amelynél fogva értékelni tudja a cselekedetét. Ez az értékelő képesség pedig fejlődésbeli és működésbeli feltételektől függ.⁸² A beszámítási képességnek ennek megfelelően két oldala van: a felismerési-értékelési képesség, valamint az akarati képesség.⁸³ Éppen ezért az elmeműködés bizonyos szintjének hiánya miatt a Btk. az alannyá válást kizáró tényezők között említi a gyermekkor is. Hiába adott a cselekmény társadalomra veszélyessége és a bűnös magatartás, ha az alannyá válás lehetősége hiányzik.⁸⁴

A két fogalom hasonlóságot mutat abban, hogy mindkét képesség hiánya büntethetőségi akadályt jelent és meglétüket az elkövetés időpontjára nézve kell megállapítani. Hasonlóság még, hogy igazságügyi elmeorvos szakértői vizsgálat tárgyát képezik. Azonban lényegében

⁷⁷ 2013.évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:13. § alapján

⁷⁸ VASKUTI András: „Az életkor és a fiatalokorra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban”. *Jogtudományi Közlöny* 2015/4. 250.

⁷⁹ DOMOKOS (57. lj.) 38-39.

⁸⁰ GÁSPÁR (76. lj.) 4.

⁸¹ FICSÓR Gabriella: *A belátási képességről. A jogegység szolgáltatásban - Kónya István ünnepi kötet.* (Budapest: HVG 2014) 85.

⁸² KENESE Attila: *A 12-14 életév közötti bűnelkövetőkkel kapcsolatos új rendelkezések gyakorlati alkalmazásának kérdései – a belátási képesség.* (Budapest: Magyar Bírói Egyesület) 3.

⁸³ GÁSPÁR (76. lj.) 5-6.

⁸⁴ KENESE (81. lj.) 3.

minden másban különböznek. A beszámítási képesség általános jelleggel, valamennyi bűncselekmény vonatkozásában merülhet fel, míg a belátási képesség kizárólag csak a 16. §-szal összefüggésben. Éppen ezért a belátási képesség a 12-14 év közöttiek esetében a felsorolt bűncselekmények elkövetésekor egy kötelezően vizsgálandó és bizonyítandó tény. A beszámítási képesség ennek az ellenkezője, ugyanis csak akkor kell vizsgálni, ha kóros elmeállapotról utaló körülmény merül fel.⁸⁵

Ezért az új Btk. tudatosan nem a beszámítási, hanem a belátási képességet nevesíti a korhatárral kapcsolatos módosításoknál. Ez pedig már nem foglalja magába a felismerési képességet, mint a felismerésnek megfelelő magatartás tanúsítását.⁸⁶

Az egyik központi kérdés pedig az, hogy mindezt ki és milyen módon vizsgálja.

Mivel nincs pontosan meghatározott definíció az esetre, a hiányok pótlása a gyakorlatra maradt és marad, mely egy rendkívül komplex területet ölel fel. Nemcsak a fiatalkorú szellemi és erkölcsi érettségi szintjét, hanem az önkontrollját is egyszerre elemzi. A szellemi érettség lényegében egy kognitív képesség, ami alapján képes megérteni a fiatalkorú a különbséget a jogos és jogtalan között. Az erkölcsi vizsgálat pedig a bűn, bűnösség megélését, az alapvető normákhoz való viszonyulást vizsgálja, míg az önkontroll vizsgálata a külső és a belső kényszereknek való ellenálló képességet méri.⁸⁷ Ebből pedig láthatjuk, hogy ennek a kategóriának a bevezetése lehetővé teszi a büntetőjogi felelősségre vonás alóli mentesülést a normál elmeműködés mellett. Természetesen értékelni kell hozzá a fiatalkorra jellemző fejlődési fázisokat is.⁸⁸

De kinek a feladata a belátási képesség meglétéről vagy éppen hiányáról dönteni? Szükséges-e ehhez szakértő kirendelése?

Az egységes ügyészi gyakorlat kialakítása céljából született meg a Legfőbb Ügyészség iránymutatása⁸⁹ a tizenkettedik életévet betöltött, de tizennegyedik életévet még nem betöltött fiatalkorú terheltek belátási képességének vizsgálatáról. A körlevél egyértelműen leszögezi, hogy az előző megállapításainknak megfelelően a belátási és beszámítási képesség nem azonos fogalom. A belátási képességről a szakértői vélemény és a rendelkezésre álló valamennyi adat együttes értékelésével lehet állást foglalni. A 12. életév be nem töltése esetén pedig nem kerül

⁸⁵ GÁSPÁR (76. lj.) 4-5.

⁸⁶ GÁSPÁR (76. lj.) 7.

⁸⁷ KENESE (81. lj.) 4-5.

⁸⁸ GÁSPÁR (76. lj.) 19.

⁸⁹ 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevél a tizenkettedik életévet betöltött, de a tizennegyedik életévet be nem töltött fiatalkorú terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről

sor ezeknek a tényeknek és körülményeknek a vizsgálatára, hiszen a gyermekkor automatikusan kizárásként szolgál. A 12-14 év közötti terhelt beszámítási és belátási képességének vizsgálatát az elmeállapot orvos szakértői vizsgálata alapján kell lefolytatni,⁹⁰ melyről a büntetőeljárásról szóló törvényünk is rendelkezik.⁹¹ Ha a terheltnél megállapították, hogy beszámítható, csak azután kerülhet sor a belátási képesség véleményezésére. Ehhez a klinikai és mentálhigiéniai felnőtt és gyermek-szakpszichológiai vizsgálatot is el kell végezni. Továbbá szakkonzultánsként gyermek- és ifjúsági pszichiátriai vagy ezzel egyenértékű szakvizsgálattal rendelkező és képesítése szerint az egészségügyi nyilvántartásban szereplő személyt kell igénybe venni. A szakértői vélemény így az eljárás szempontjából releváns tényekről ad véleményt, de ezt követően a szakvélemény és az eljárás egyéb adatai alapján a bíróság feladata az, hogy állást foglaljon és tényként megállapítsa, hogy a terhelt rendelkezett-e a bűncselekmény elkövetésekor belátási képességgel.⁹²

A régi Btk. és a 2012. évi Btk. korhatármeghatározásának miniszteri indoklása erősen kapcsolódik az erkölcsi-szellemi fejlettségi szinthez. Kérdőívem során pedig kitértem ezekre is.

Első körben arra kérdeztem rá, hogy a kitöltők szerint helyes-e a régi Btk. miniszteri indoklása⁹³, majd arra, hogy helyes-e az új Btk. indoklása.⁹⁴

A régi Btk.-hoz fűzött indoklást a kitöltők 66,5%-a találta helyesnek, míg 33,5%-a nem. Az új Btk. indoklásánál pedig fordítva történt, ugyanis 55,5% nem értett vele egyet. Ezzel kapcsolatban pedig megfogalmaztam három további kérdést. Az egyik arra kérdezett rá, hogy a világ folyamatos gyorsulása és változása a fiatalok hamarabb bekövetkező függetlenségét eredményezi-e. Meglepetésemre a válaszadók alig több, mint fele válaszolt nemmel, pedig az előzetes felvetésem az volt, hogy túlnyomó többségben lesznek azok, akik ezzel nem értenek egyet. Az indoklásokra reflektálva pedig megkérdeztem még, hogy szerintük a szellemi és a biológiai érés közel azonos időben következik-e be. Erre szinte 100%-ban nemleges válasz érkezett. A 200 kitöltőből mindössze 5-en vélik úgy, hogy igen, azonos időben következik be. Ez az 5 kitöltő pedig a 2012-es módosítás indoklását is helyesnek tartja. Majd az indoklás következő pontjához ugorva, miszerint ebben a korosztályban egyre inkább elterjedt az

⁹⁰ 31/2008. (XII. 30.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről 19/A. §

⁹¹ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 686. § alapján

⁹² 31/2008. IRM rendelet 19/A. §

⁹³ Az alsó korhatár azért 14 év, mert ekkor fejezik be az általános iskolai tanulmányaikat és érik el a megfelelő testi és szellemi fejlettségi szintet.

⁹⁴ Azért 12 év, mert a világ gyorsulásával 2 évvel hamarabb következik be a biológiai érés.

erőszakos érdekérvényesítés, megkérdeztem, hogy hallottak-e már olyan bűncselekményekről, melyet 14. év alatti személy követett el. A válaszadók közel 60%-a nem hallott. Ez pedig alátámasztja azt, hogy valóban nem gyakori ebben a korosztályban a bűnelkövetés, hiszen a média az ilyen típusú híreket egyből a közönség elé veti. Azok pedig, akik hallottak már ilyenről, túlnyomó többségben a lopást, a testi sértést, a rablást⁹⁵ és az állatkínzást nevezték meg.

Az eredményekre reagálva először szeretném megemlíteni az utóbbi pár évben kialakult acceleráció és posztadoleszcencia fogalmát. Az utóbbi a társadalmi érés kitolódását, míg az előbbi a biológiai érés felgyorsulását jelenti. Az eredmények azért is leptek meg, mert azt gondoltam, hogy ez a két tény köztudott. Azonban a korábban bekövetkező függetlenségre adott válaszok alapján rájöttem, hogy nem. Viszont a kitöltők szinte egésze felismerte, hogy a biológiai és szellemi erkölcsi fejlettség között nincs közvetlen korreláció. Így tehát a korábban bekövetkező biológiai éréstől nem következhet a korábbi szellemi érés annak ellenére sem, hogy a törvénykönyvünk módosításához ezt a magyarázatot fűzték.⁹⁶

2.1.4. Az ultima ratio

Ahhoz, hogy megérthessük egy jogág működését, elengedhetetlen megvizsgálni annak specifikus alapelveit. A büntetőjogban ide tartozik a törvényesség elve, a tettfelelősség elve, a bűnösségen alapuló felelősség elve, az arányosság elve, a kétszeres értékelés tilalma, a büntetőjog szubszidiaritása és az elkövetkezendőkben vizsgálandó ultima ratio jellege.⁹⁷ Logikus lett volna a problémafelvetéseket ezzel a ponttal kezdeni, azonban ahhoz, hogy az ultima ratio mivoltját megértsük, feltétlenül fontosnak tartottam tisztázni a büntetőjogi felelősségre vonás lehetséges eszközeit és kitérni a belátási képesség magyarázatára is.

A büntetőjog ultima ratio jellegét két oldalról közelíthetjük meg. Egyrészt a büntetőjogon belül a többi eszközhez viszonyítva, azaz két vagy több eszköz közül mindig az enyhébb alkalmazandó. Ugyanez igaz a többi jogággal való viszonyára is. Példaként megemlíthetjük a rágalmozást, aminek polgári jogi, személyiségi jogi és Btk. szerinti büntetőjogi értékelése is megvalósulhat. De a legfontosabb az, hogy a büntetőjog mindig csak „végső eszközként”

⁹⁵ Például az eset, amikor 5 gyermek rabolt ki egy hajléktalant Kecskeméten. www.baon.hu/helyi-kek-hirek/2022/09/ot-gyerek-rabolt-ki-egy-hajlektalant-kecskemeten

⁹⁶ KENESE (81. l.j.) 10.

⁹⁷ buntetojog.info/mi-a-buntetojog/a-buntetojog-alapelvei/

szolgálhat, ugyanis a többi jogághoz képest szankciós zárkövet alkot, legalábbis alkotnia kellene.⁹⁸

Az utóbbi években több kritika is érte a rendszert, amik közül Naucke álláspontját emelném ki. Szerinte a büntetés ultima ratioként két szélsőség között ingázik. Egyrészt a büntetőjog ultima ratio helyett sola ratióvá, azaz szabályszerűséggé változhat, másrészt pedig előfordulhat, hogy csak teoretikus jelentősége lesz, hiszen a szociális segítség feleslegessé teszi a funkcióját. Az utóbbi időkben azonban az első álláspont látszik érvényesülni. Így Nagy Ferenc szavaival élve lehet, hogy búcsúzzunk a büntetőjog ultima ratio jellegétől.⁹⁹

Mindennek tudatában felmerült bennem a kérdés, hogy ez a jelenség vajon megfigyelhető-e a korhatár leszállításával kapcsolatban is. Első ránézésre igen, hiszen a korhatár leszállítása előtt más jogterület (például a gyermek és ifjúságvédelem rendszere) által kínált reakció-lehetőségek közül választott a rendszer¹⁰⁰, ezzel engedve az ultima ratio jellegének. A korhatár leszállításával azonban ez a rendszer megbomlani látszik.

Viszont, ha tovább gondoljuk a kialakult helyzetet és a vonatkozó jogszabályokat, valamint az eddig tárgyalt kérdéseket alaposan szemügyre vesszük, két nagyon fontos pontról nem szabad megfeledkeznünk. Ez pedig a belátási képesség meglétének feltétele és az alkalmazható jogkövetkezmény, amely csak intézkedés lehet. A büntetőjog azért alkot szankciós zárkövet, mert ebben a jogágban lelhetőek fel a legsúlyosabb jogkövetkezmények, mint például a szabadságvesztés. Azonban a jogkövetkezmények között is különböző kategóriákat állít fel a Btk. és megkülönbözteti a büntetéseket az intézkedésektől. Így mondhatni a 12. életévet betöltött, de 14. életévet még nem betöltött fiatalokkal szemben a törvény lehetőséget ad a legenyhébb szankció kiszabására a büntetőjogon belül, ezzel bizonyos szintig eleget téve az ultima ratio követelményének. Azonban attól függetlenül, hogy erre lehetőséget ad és további feltételekhez köti a felelősségre vonást, mindezt mégiscsak a büntetőjog területén belül teszi, ami megalapozza az aggodalmat. De közben pedig nem szabad megfeledkeznünk a belátási képesség vizsgálatáról sem, ami valóban szűk körre korlátozza a felelősségre vonható tizenégy év alattiak körét. Ha pedig a felsorolt bűncselekményeket elkövetett gyermekek tisztában voltak cselekményük súlyával, állásfoglalásom szerint az ultima ratio ilyen mértékű csorbítása a közjó érdekét szolgálja. Így valóban csak korlátozott formában érvényesülhet, de ez a korlátozás

⁹⁸ AMBERG Erzsébet: *A büntetőjogi felelősség helye és ultima ratio szerepe a felelősségi alakzatok rendszerében.* (Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája 2020) 154-158.

⁹⁹ NAGY (2018): i.m. 80-81.

¹⁰⁰ KENESE (81. lj.) 7.

elfogadható mértékben van jelen. Hiszen más, nem büntetőjogi eszközök közül választunk akkor, ha a kiszabott feltételek nem érvényesülnek.¹⁰¹

A feltételekből pedig kiolvasható, hogy a büntetőjog csak a legsúlyosabb jogsértésekre reagál a társadalom védelme érdekében. A cél pedig továbbra is a nevelés és a javítás. Ezt alátámasztja az esetükben alkalmazható legsúlyosabb intézkedés is, a javítóintézeti nevelés¹⁰², ahová azok a súlyosan problémás gyermekek és fiatalok kerülnek, akiknek eddigi nevelésük nem vezetett eredményre.¹⁰³ A javítóintézeti nevelés elrendelése pedig a Btk. szerint bírói úton történik,¹⁰⁴ melyre elviekben akkor kerül sor, ha az elkövető helyzete nem teszi lehetővé, hogy a megfelelő közegben nevelkedjen, így a gyakorlatban a bíróság szinte nem is él ezzel a szankciónemmel.¹⁰⁵ Bár a módosítás előtt gyermekvédelmi eszközök alkalmazásával orvosolták a problémát, ezen belül is a gyámhatóság beavatkozásával, ez a funkció továbbra sem tűnt el.¹⁰⁶ Így álláspontom szerint a korhatár helyzetének újbóli rendezése lehetőséget nyújt a feltételek bekövetkezte mellett a magasabb szinten történő felelősségre vonásra. Hiszen Naucke véleményéhez visszatérve az ultima ratio vagy szabályszerűséggé változik, vagy a szociális segítség feleslegessé teszi. A felelősségre vonás feltételhez kötöttsége pedig az eddigiek alapján a két véglet elkerülését is igyekszik orvosolni.

Kutatásom során az ultima ratio-val kapcsolatban direkt módon egy kérdést fogalmaztam meg, miszerint a kitöltő hallott-e már róla. A 200 kitöltő körülbelül fele hallott már róla. Előzetesen azt feltételeztem, hogy azok, akik az „igen” lehetőséget jelölik be, nagyobb számban fogják a gyermekvédelmi eszközök alkalmazását választani a 12 évesek tekintetében a büntetőjog eszközeivel szemben. Illetve többen fogják a büntethetőség alsó korhatárát 12 évnél magasabb életévben meghatározni. Azonban meglepetésemre a kérdésekre érkezett válaszok nem mutattak szoros összefüggést egymással. Így a kitöltőket nem befolyásolta a büntetőjog ultima ratio jellege sem a jogkövetkezmény sem pedig az életkor kiválasztásában. Így levonható az a következtetés, hogy az ultima ratio elvét csak iránymutatásnak tekintik a kitöltők is.¹⁰⁷

¹⁰¹ 1997. évi XXXI. törvény és 2012. évi C. törvény alapján

¹⁰² 2012. évi C. törvény alapján

¹⁰³ www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1990-7B2E/szocialpolitika-A06A/gyermek-es-ifjusagvedelem-A195/specialis-gyermek-es-ifjusagvedelem-A1AC/javito-es-nevelointezetek-A1CE/

¹⁰⁴ 2012. évi C. törvény 118. § alapján

¹⁰⁵ AMBERG Erzsébet: „*Mennyi az annyi? – a fiatalkorú bűnözés és bűnözéskontroll alakulásának áttekintése*” in BARABÁS A. Tünde és CHRISTIÁN László (főszerk.): *Ünnepi Tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére. Navigare neccese est.* (Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó 2021)

¹⁰⁶ www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1990-7B2E/szocialpolitika-A06A/gyermek-es-ifjusagvedelem-A195/specialis-gyermek-es-ifjusagvedelem-A1AC/a-gyamhatosag-A1AD/

¹⁰⁷ Excel táblázat. Munka 3.

2.2. Nemzetközi kitekintés

Ahogy már említettem, a magyarországi büntethetőségi korhatár leszállítása nem csak hazai, hanem nemzetközi viszonylatban is megosztó téma, így néhány gondolat erejéig erről is szeretnék szólni. A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerét jelentős mértékben meghatározza a nemzetközi szervezetek és szerződések, valamint az Európai Unió irányelvei. Az ide tartozó dokumentumok javarészt a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerének kialakításával és fiatalkorú bűnözés visszaszorítására alkalmas stratégiák és programok kialakítására összpontosít. A fő célja ezeknek pedig a bírói felelősségre vonás elkerülése.¹⁰⁸

Az ENSZ minimumszabályai közül külön említést érdemel a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó úgynevezett „Pekingi szabályok”¹⁰⁹ és a gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezmény. A Pekingi szabályok rendelkezései megkövetelik a fiatalkorúak esetében a tisztességes és humánus bánásmódot. A büntethetőségi korhatár meghatározásáról pedig úgy rendelkezik, hogy az érzelmi, értelmi érettségre kell figyelemmel lennie.¹¹⁰

Az Európai Unió Bizottsága pedig 2011-ben hirdette ki ütemtervét a gyermekbarát igazságszolgáltatásról. A rendszer gondolata mind polgári-, közigazgatási-, és büntetőeljárási szinten a gyermekek helyzetének javítását tűzte ki célul, azaz a gyermekjogok határozottabb érvényesülését. Magyarország ennek érdekében 2012-t a gyermekbarát igazságszolgáltatás évének kiáltotta ki, és ennek megfelelő intézkedéseket tett.¹¹¹

Fontos megemlíteni, hogy a nemzetközi dokumentumok csak a fiatalkor felső határáról tartalmazznak szabályokat, így kvázi az alsó korhatár meghatározását az egyes országok hatáskörébe utalja. Ezt A Gyermekek jogairól szóló Egyezmény tartalmazza, melyet Magyarország 1991-ben hirdetett ki. Az egyezmény szerint gyermek az, aki tizenharmadik életévét nem töltötte be.¹¹² Ez az egyezmény köti az országokat arra nézve, hogy egy büntethetőségi korhatárt állapítsanak meg, ami alatt bármit is kövessen el a gyermek, nem válik büntethetővé.¹¹³ Ez pedig az országok joggyakorlatát tekintve egy színes skálát ölel fel.

¹⁰⁸

dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/4234/07_meszaros_dora.pdf?sequence=1&isAllowed=y
¹⁰⁹ 40/33-as ENSZ közgyűlési határozat

¹¹⁰ BELOVICS (3.lj.) 639.

¹¹¹ 34/2015. (XI. 10.) IM rendelet a tizennegyedik életévét be nem töltött terhelt vagy tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről alapján. Például ilyen intézkedés a különleges meghallgató szoba kialakítása.

¹¹² 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről. I. Rész, 1. cikk.

¹¹³ DUDAY Gábor: „A büntethetőségi korhatár alapkérdései” in DEÁK Beáta (főszerk.): *Acta Iuvenum Caroliensia* (Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2012) 14-15.

Példaként megemlítem az Egyesült Királyságot, – Skócia kivételével – ahol 10 év, Ausztriát, ahol 14 év, Norvégiát, ahol 15 év és Portugáliát, ahol 16 év a büntethetőség alsó korhatára.¹¹⁴ Láthatjuk tehát, hogy a nemzetközi dokumentumok a gyermekkorúak és fiatalkorúak között nem tesznek különbséget.

De ha ennyire eltérő a büntethetőség alsó korhatára, amelynek amúgy is szabad utat engedtek a nemzetközi dokumentumok, akkor miért érthette Magyarországot bírálát a módosítás miatt? Hiszen Magyarország a belátási képesség feltétellé szabásával a Pekingi szabályoknak is eleget tesz.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 2020-ban tartotta Magyarország hatodik időszaki jelentésének tárgyalását arról, hogy az ország miként hajtja végre a gyermekek jogairól szóló egyezményt. A bizottság szakértői több tárgykörben is negatív kritikával illették a magyar rendszert, többek között a büntethetőségi korhatár 12. évre történő módosítását is. A Bizottság szakértői nem magát az alsóbb korhatárt ellenezték, hanem sokkal inkább az intézkedés módját. Véleményük szerint a vonatkozó jogszabály arra utal, hogy a gyermek meg tudja érteni az olyan bűncselekményeket, mint a terrorizmus, azelőtt, hogy felfogná az olyan kisebb tárgyi súlyú bűncselekményeket, mint a lopás és társai. A Bizottság szakértői így többek között azt nem értették, hogy miért pont ezekre a bűncselekményekre esett a választás, illetve miért képezik csak bizonyos bűncselekmények a felelősségre vonás alapját. Így a szakértők a rendszert logikátlanak ítélték és ennek eredményeként sürgették, illetve sürgetik Magyarországot egy minden bűncselekményre irányadó általános alsó életkor meghatározására. Ezt azonban, mint tudjuk, eddig még nem tettük meg és meglátásom szerint az eddig tárgyaltak alapján a közeljövőben nem is fogjuk.¹¹⁵

3. Javaslatok

A téma tanulmányozása és a kérdőíves kutatás során több vélemény, illetve javaslat is megfogalmazódott bennem.

Elsősorban a büntethetőségi korhatárok indoklásáról szeretnék szólni. Kérdőíves kutatásom során a 200 kitöltő nagyobb arányban értett egyet a korábbi törvénykönyvünkben foglaltak indoklásával, mint a maival. Mivel mindkét indoklás elsősorban a fiatalok szellemi és biológiai éréseire reagál, első sorban én is innen közelítem meg a témát. Ahhoz, hogy tisztában legyünk a fiatalok életkor adta testi és lelki változásaival, számos tény és körülményt figyelembe kell

¹¹⁴ gateway.euro.who.int/en/indicators/cah_20-minimum-age-of-criminal-responsibility/

¹¹⁵ www.ohchr.org/en/statements/2020/01/dialogue-hungary-committee-rights-child-asks-about-underage-marriages-and-age

vennünk. Nem elég megnézni, hogy mikor kezdik vagy mikor fejezik be tanulmányaikat, nem elég megnézni, hogy a világ rohamos fejlődésével a biológiai érés ideje miként változik és milyen módon érik el az információk a fiatalokat. Egyszerűbben fogalmazva nem elég csak az érintett korosztály bizonyos tulajdonságait vizsgálni, hanem az egész lényüket és az őket körülvevő társadalmat, környezetet, országbéli viszonyokat is figyelembe kell venni. Természetesen, ha minden egyes gyermekorrú esetében figyelembe vennénk az őket körülvevő környezetet, teljesen más adatokat kapnánk az ország eltérő pontjait nézve. A Legfőbb Ügyészség felmérése alapján a fiatalkorúak esetében is az ország keleti része túlnyomó többségben valósít meg bűncselekményt. Éppen ezért úgy gondolom, hogy az érintett személyeken kívül álló befolyásoló tényezőket a két szélsőséges eset megvizsgálásával kellene beazonosítani és azok összevetéséből következtetéseket levonni az aranyközépúthoz. A régi büntető törvénykönyveinkben eredetileg az alsó korhatárt 12 évben határozták meg. Ezt pedig azzal indokolták, hogy egy átlagos ember ilyenkor találkozik a szabad élet kísértéseivel. Ezt követően 14 évre módosították azzal az indokkal, hogy ekkor éri el a gyermek a megfelelő testi és szellemi fejlettségi *szintet*. Ezt a szintet pedig azzal az állapottal azonosították, amivel egy gyermek általános iskolai tanulmányinak befejezésekor rendelkezhet. A kérdés pedig az, hogy a kutatások szerint bár tény, hogy a biológiai fejlődés valóban gyorsabb ütemben halad, de ez hatással van-e a szellemi fejlettségre? A kutatások szerint láthattuk, hogy nem. A biológiai érés felgyorsulása a társadalmi érés kitolódásával jár együtt. Ezért elsősorban az iskolázottság kitolódása, a megváltozott munkaerőpiaci viszonyok és párkapcsolatok átalakulása a felelős. Így az anyagi és döntési függetlenedés valahol 21 és 25 éves kor között következik be.¹¹⁶

Ha pedig logikusan végig gondoljuk az esetet, a mérleg egyik oldalán az áll, hogy a biológiai érés 2 évvel hamarabb következik be, a mérleg másik oldalán pedig az áll, hogy a társadalmi érés 5-10 évvel később következik be. Ha pedig ennek a két tényezőnek a metszetét vesszük alapul a korhatárt nem leszállítani, hanem sokkal inkább felemelni kellett volna. Így a jelenlegi miniszteri indoklás első felét nem tartom helytállónak a kérdést illetően. Ha a jogszabályt szemügyre vesszük, azon belül is a belátási képességet, akkor az imént tárgyalt pontok némiképp értelmet nyernek. Teljes mértékben egyetértek azzal, hogy a 12-14 éves korosztály esetében vizsgálni kell a cselekményei következményének felismeréséhez szükséges belátási képességet. Mint ahogy említettem, ennek akár az érintettek lakóhelye is okot adhat. Bár félig sztereotípiákkal élve, de statisztikai adatok támasztják alá, hogy a lakóhelynek igenis van relevanciája a kérdést illetően.¹¹⁷ Manapság az ország keletibb részein élő gyermekek esetében

¹¹⁶ KENESE (81. lj.) 4.

¹¹⁷ MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE (56. lj.) 4.

az ott uralkodó viszonyok megkövetelik, hogy hamarabb felnőjenek. De ez nem jelenti azt, hogy fel is fogják, hogy mit tesznek. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy kötelezően, minden esetben megvizsgálják a belátási képesség fennállását. Azt azonban nem tartom helyesnek, hogy ezt csak a 12-14 évesek esetében írják elő. A belátási képesség vizsgálatát felemelném legalább a 16. életévig, amit a társadalmi érés kitolódásával is tudok magyarázni, de helyesnek találnám azt is, hogyha egészen a felnőttkor eléréséig (18. életévig) vizsgálnák. Azt azonban hibás feltételezni, hogy egy 14 éves biztosan tisztában van tettének következményeivel úgy, hogy közben egy 13 évesnek megadjuk arra a lehetőséget, hogy bizonyítsa, hogy nincs vele tisztában.

A következő kérdésem pedig az, hogyha a belátási képesség vizsgálat tárgyát képezi, mi értelme különbséget tenni egyes bűncselekmények között a felelősségre vonás szempontjából? Ha az elkövető rendelkezett belátási képességgel a rablás elkövetése során, az a lopás elkövetésénél is rendelkezik vele. A Btk. így is minden bűncselekményhez külön rendel jogkövetkezményt, melynek mértéke azok súlyosságához igazodik. Fiatalkorúak esetében pedig ezek a szankciók még enyhébbek. Ha a miniszteri indokláshoz visszatérünk, azt mondja, hogy a fiatalok körében egyre elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ami főként annak tudható be, hogy az információs társadalom fejlődésével már olyan információk is eléri őket, amiktől eddig védve voltak. Ezek a hírek azonban nemcsak a kiválasztott bűncselekmények során érik el őket. Tény, hogy manapság az internetnek köszönhetően egyre könnyebben férünk hozzá különböző adatokhoz. Így, ha az indoklás ezen részét nézem, valóban igazat szól, de a következetlenség továbbra is fent áll. Megvizsgáltuk, hogy a jogalkotó nem csak azoknak a bűncselekményeknek a vonatkozásában szállította le a korhatárt, amelyek egyre nagyobb számban vannak jelen a fiatalok körében. Így az én javaslatom az lenne, hogyha megtartjuk a 12 éves korhatárt, akkor minden bűncselekmény esetében főszabály szerint kellene ennek érvényesülnie. Ebből pedig az is következik, hogy a belátási képesség feltételét sem csak a 12-14 évesek vonatkozásában kellene alkalmazni. Ha tovább megyek ezen a gondolatmeneten és elvonatkoztatunk attól, hogy nem minden bűncselekmény esetében büntethetőek a tizenkét és tizenhárom évesek, elérkezünk oda, hogy egyáltalán helyes-e, hogy ők büntethetőek.

Répássy igazságügyért felelős államtitkár nyilatkozta azt, hogy bár csekély számban vannak jelen az érintett bűnelkövetők, mégis indokolt a felelősségre vonásuk, hiszen a Btk.-ban számos olyan bűncselekménytípus van, amiket még ennél is ritkábban követnek el akár felnőttek, mégsem bírálják azok létét. Vegyük alapul a már említett terrorcselekményt, aminek elkövetési száma rendkívül alacsony, hiszen 5 év alatt átlagosan mindössze kétszer követik el, mégis

büntetendő. A 12-13 évesek esetében pedig a szóban forgó bűncselekmények, mint például az emberölés ennél gyakoribb. Mindkét eset száma alacsony, mégis felelősségre vonják az elkövetőket. Ez pedig szintén erősíti azt, hogy általános jelleggel kellene egyféle alsó korhatárt meghatározni ugyanúgy, ahogy általános jelleggel egyféle felső életkor van meghatározva a 18. életévvel.

A gyermekkorról szóló 16. §-nak így a következőképp kellene szólnia:

„Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét nem töltötte be.”

A 105. § pedig úgy szólna, hogy:

„(1) Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.”

„(2) E törvény rendelkezései a fiatalkorúakra akkor alkalmazhatóak, ha az elkövetéskor rendelkeztek a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.”

Ezzel pedig máris orvosolnánk a Btk. felépítéséből fakadó ellentmondásokat és Alaptörvényünkkel való összhangját, hiszen egyértelműen láthatnánk, hogy a gyermekkor a 12. életév betöltése utáni nap ér véget, és ezt követően 18. életévünkig fiatalkorúak vagyunk.

De miért a 12. életévet határoznám meg a 14-gyel szemben? Az én véleményem az, hogy a büntethetőség kezdetét nem feltétlen kellene életkorhoz kötni. Hiszen lehet, hogy egy 8 éves ugyanannyira tisztában van tetteivel és annak következményeivel, mint egy más családi háttérű, más jellemű, más életviszonyokkal rendelkező 16 éves. A kulcs a belátási képesség vizsgálata és annak egyre részletesebb és részletesebb kimunkálása.

Azonban mivel a fiatalkorúak felső korhatára is életkorhoz van kötve, ami elengedhetetlen nemcsak a büntetőjog, hanem az élet minden más területének gördülékenységéhez, így az alsó korhatár is megkívánja ezt.

Ha pedig ragaszkodunk történelmünk hagyományaihoz és mindössze a 12 és 14 év között válogathatunk, én a 12 év mellett teszem le a voksomat. Az ellenzők táborának érvei valóban igazak. Évente mindössze pár gyermeket érint csak a módosítás és ha nincs meg a szükséges belátásuk, a felelősségre vonásuk nem történhet meg, ami tovább szűkíti ezt a kört. Viszont akinek megvan és ennek ellenére már korai életszakaszában is élet elleni bűncselekményeket követ el, jogosan feltételezhető, hogy a megfelelő eszközök igénybevétele nélkül később is

megteszi. Jogosan feltételezhető, hogy az ő esetükben már nem elég csak a nevelés. A megfelelő eszközök alatt nem csak a büntetőjogot értem, hanem a gyermekvédelmet is. A két terület eszközeinek ötvözetét. A kis esetszámok így vélekedésem szerint nem indokolják azt, hogy ne legyen 12 év a korhatár. A kis esetszámok azt indokolják, hogy ne csak meghatározott bűncselekmények esetében legyen 12 év a korhatár. Ha általános jelleggel valamennyi bűncselekmény esetén egységes korhatár lenne megállapítva, az esetszámok máris növekedésnek indulnának, ami még inkább megalapozná a leszállítást. Így én a módosítást indokoltnak találom, de annak módját helytelennek. Bár a kérdőívet kitöltők nagyrésze egyetért azzal, hogy csak meghatározott bűncselekmények esetén lehessen felelősségre vonni a tizennégy év alattiakat, az előzőek alapján én nem értek velük egyet.

Ezt pedig az évek során kemény munkával orvosolni lehetne. A megoldás pedig egy fiatakorúak számára létrehozott külön törvénykönyv lehetne. Ebben részletesen lehetne szabályozni, hogy mit értünk a belátási képesség alatt, hogy egyes bűncselekményekért milyen jogkövetkezmény járhat, hogy mely bűncselekmények vonatkozásában van arra lehetőség, hogy a gyermekvédelmet hívjuk elsősorban segítségül. Rendelkezhetne a szükséges szakemberekről, a képzéseikről, vagy akár egy külön bíróság felállításáról. Hiszen a nevelésben leginkább az okosan alkalmazott büntetésnek van szerepe, amit csak egy ifjúságvédelemre külön kiképzett csoport lenne képes alkalmazni.¹¹⁸ Továbbá részletes szabályozást alakíthatna ki a jogkövetkezményeket illetően, ahol az egyéniesítést tartanám a leghelyesebbnek. Tekintettel lehetne az elkövető életkorára, életviszonyaira, az elkövetett bűncselekmény súlyára, és arra, hogy továbbra is fennáll-e a társadalomra veszélyessége.

A külön törvénykönyv szükségessége már többször megfogalmazódott a rendszer kritikusaiban. Azonban az érv, amiért erre nincs szükség, mindössze nemzeti sajátosságokra és a magyar hagyományra épül. Vaskuti András volt az, aki elsőként reagált erre az indoklásra. Véleménye szerint ez nem kellőképp alátámasztott. Ezt pedig az 1913. évi VII. törvénycikkkel, a fiatakorúak bíróságáról és az 1951. évi 34. törvényerejű rendelettel indokolta, amely mind anyagi, mind alaki rendelkezéseket magában foglalt.¹¹⁹ A külön kódex eszméjét erősítette a 2006-ban Ligeti Katalin által készített törvénytervezet is.¹²⁰

Helyhiány miatt nem térek ki más országok joggyakorlatára részletesen, azonban a szomszédos Ausztriától, vagy akár Németországtól és Svájctól meríthetnénk ötletet a fiatakorúak

¹¹⁸ NÉMETH Zsolt: „Gyermekvédelem Magyarországon – a kriminológia nézőpontjából” in SZOLLÁR Zsuzsanna (főszerk.): *A hatékonyabb, együttműködő gyermekvédelmi gyakorlatért és jelzőrendszer kialakításáért.* (Nagykovácsi: Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium 2008)

¹¹⁹ VASKUTI (77. l.) 173.

¹²⁰ FUCHS (39. l.) 30.

büntetőjogának szabályozására. Ezek az országok egy kódexbe foglalják a fiatalkorúakkal és gyermekkorúakkal kapcsolatos rendelkezéseket. Az anyagi büntetőjogi, eljárásjogi és végrehajtási szabályokat, a családjogi és gyermekvédelmi rendelkezéseket.¹²¹ Ezt a gyakorlatot helyesnek találom, hiszen ahhoz, hogy kellőképp tudjuk alkalmazni a fiatalkorúak büntetőjogát, elengedhetetlen, hogy tisztában legyünk más jogágak módszereivel. Itt pedig szabályozni lehetne a pedagógusképzést is, melynek során az oktatóknak kötelezően el kellene sajátítania a gyermekek fejlesztésére alkalmas tárgyakat, tananyagokat. Hiszen a kriminológia nézőpontjából az iskolának fontos feladata lenne, hogy a gyermekek megértsék a deviációk természetét és azok törvényszerűségét, gyógyításuk és büntetésük lehetőségeit. Így a segítségre szoruló is együttműködőbbek tudnának lenni.¹²² Ehhez viszont erősen szükség lenne a jogi fogalmak koherenciájára is, például, hogy a büntetőjog és a polgári jog ne egymás ellentétjeként szabályozzák a belátási képességet. Emellett fontosnak tartanám az összhangot a nemzetközi szabályokkal is.

Bár a fiatalkorúak büntetőjogának következő állomásáig hosszú még az út, bízom benne, hogy a kor jogalkotói is felismerik a rendszer hibáit és hiányosságait. Ameddig azonban a jelenlegi szabályozásnál maradunk és nem történik tartalmi módosítás, addig célszerű lenne legalább a törvényszöveg megfogalmazását módosítani az ellentmondások kiküszöböléséhez. Ennek megfelelően a Btk. 105. §-a, amely általános jelleggel jelenti ki, hogy a 12. életév betöltésétől beszélhetünk fiatalkorról, a következőre módosulhatna:

„Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor – a 16. §-ban foglalt kivételekkel – a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.”

Összegzés

Dolgozatom fő célja a büntethetőségi korhatár módosításával kapcsolatos anyagi jogi kérdések ismertetése és azok vizsgálata volt. Bár a korhatár megváltoztatása 10 évvel ezelőtt történt, úgy gondolom, hogy a téma aktualitása sohasem vesz el, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy a mai napig számos kérdés megoldatlan maradt. Hiszen az, hogy mikortól és milyen módon vonható valaki büntetőjogilag felelősségre, mindannyiunk életére kihatással van.

¹²¹ GYURKÓ Szilvia: „Szobafogság, avagy a szabadságvesztéssel járó szankciók helye és szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásban” *Belügyi Szemle* 2011/3/59. 83.

¹²² NÉMETH Zsolt: „Gyermekevés Magyarországon – a kriminológia nézőpontjából” in SZOLLÁR Zsuzsanna (főszerk.): *A hatékonyabb, együttműködő gyermekvédelmi gyakorlatért és jelzőrendszer kialakításáért.* (Nagykovácsi: Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium 2008)

A szakirodalom és a jogszabályok részletes vizsgálata során számos problémát és ellentmondást véltem felfedezni a büntethetőség alsó korhatárával kapcsolatban. Így dolgozatomban ezeknek a vizsgálatát helyeztem előtérbe. A vizsgálattal arra kerestem a választ, hogy indokolt, illetve szükséges volt-e a módosítás. Ezzel kapcsolatban eleinte arra a következtetésre jutottam, hogy a kis esetszámok miatt nem volt indokolt a módosítás, hiszen azok csökkentése szinte lehetetlen. Azonban a kérdés további tanulmányozása során megállapítottam, hogy a büntetőjog egyik céljaként kitűzött megelőzést valóban nagymértékben szolgálja a korhatár leszállítása, hiszen az alacsony esetszámok az évek során még tovább csökkentek. De természetesen az esetszámok redukálódása nem csak a módosítás terméke, hanem számos makrogazdasági és demográfiai tényezőknek is köszönhető. Éppen ezért, bár a módosításhoz fűzött miniszteri indoklás szerint főleg az erőszakos érdekvédelem elterjedésének visszaszorítása miatt volt szükség a korhatár leszállítására, a módosítás indokoltsága mégsem kereshető csak ebben. Vizsgálódásom során megállapítottam, hogy a módosítás további revíziójára lenne szükség egy még igazságosabb, ellentmondásoktól mentes rendszer kialakításához. Így válaszolva a kérdésre, a módosítás szükséges és indokolt volt, azonban annak módja hagy némi kifogásolni valót. Hiszen ha a cél a bűnmegelőzés és annak visszaszorítása, értelmetlen különbséget tenni bűncselekmény és bűncselekmény között.

Kutatásom során fontosnak tartottam kikérni mások véleményét is egy ilyen megosztó témában. Kérdőíves kutatásom során pedig választ kaptam arra, hogy a társadalom miként vélekedik a meghatározott alsó korhatárról és miként viszonyulnak a fiatalabb bűnelkövetőkhöz. Kimutatásaim során többek között megállapítottam, hogy a kitöltők nagyobb része nem ért egyet az újításokkal és elnézőbbek a fiatalabb korosztállyal. Amiből pedig az is következik, hogy a kitöltőim és a saját véleményem ellentétes egymással. Ezt azonban azzal tudom magyarázni, hogy a kitöltők nagyrésze laikus, illetve kezdő jogász szakos hallgatók voltak. A kérdéskör részletes tanulmányozása előtt pedig én is a válaszadók álláspontját erősítettem.

Azonban ahhoz, hogy a témát valóban a helyes oldalról közelítsük meg, a legfontosabb kérdés az, hogy miként kerülhet sor ezeknek a fiataloknak a felelősségre vonására és a jogszabályok miként érvényesülnek a gyakorlatban. Viszont ahhoz, hogy erre választ kaphassunk, úgy gondolom, hogy feltétlenül fontos volt anyagi jogi szempontból is pontot tenni a kérdések végére.

Irodalomjegyzék

Szakirodalom:

- [1] AMBERG Erzsébet: *A büntetőjogi felelősség helye és ultima ratio szerepe a felelősségi alakzatok rendszerében.* (Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája 2020)
- [2] AMBERG Erzsébet: „Mennyi az annyi? – a fiatalkorú bűnözés és bűnözéskontroll alakulásának áttekintése” in BARABÁS A. Tünde és CHRISTIÁN László (főszerk.): *Ünnepi Tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére. Navigare neccese est.* (Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó 2021)
- [3] BADÓ Attila: *Jogszociológiai előadások – Jogismeret, jogi attitűd, jogtudat.* (Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó 2012)
- [4] BALOGH Ágnes: *A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok. Ünnepi Kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára.* (Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2018)
- [5] BELOVICS Ervin: *Büntetőjog 1. – Általános Rész* (Budapest: HVG-Orac, 2022)
- [6] BÜNYÜGYI STATISZTIKAI RENDSZER: *Elkövetők, bűnelkövetők száma a terhelt lakóhelye szerint.* (Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály 2018)
- [7] DOMOKOS Andrea: „Belátási képesség a magyar büntetőjogban egykor és ma” in BÁNDI Gyula (főszerk.): *A környezeti értékek védelmének lehetséges szintjei. A bonis bona discere: Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából* (Budapest: Pázmány Press 2017)
- [8] DOMOKOS Andrea: *5 éves a Büntető Törvénykönyv.* (Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2018)
- [9] DUDAY Gábor: „A büntethetőségi korhatár alapkérdései” in DEÁK Beáta (főszerk.): *Acta Iuvenum Caroliensia* (Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2012)
- [10] FICSÓR Gabriella: *A belátási képességről. A jogegység szolgálatában - Kónya István ünnepi kötet.* (Budapest: HVG 2014)
- [11] FUCHS Vivien: *A fiatalkorúak anyagi jogi szabályozásának egyes kérdései.* (Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- [12] GÁSPÁR Szilvia: *Dilemmák a büntetőjogi belátási képesség fogalma körül.* (Kecskemét: Jogi Fórum 2017)
- [13] GYURKÓ Szilvia: „Szobafogság, avagy a szabadságvesztéssel járó szankciók helye és szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásban” *Belügyi Szemle* 2011/3/59.
- [14] HORVÁTH Anett Helga: *Kiskorúak büntetőjogi megítélése a polgári korszak Magyarországon.* (Miskolc: Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar 2014)
- [15] KENESE Attila: *A 12-14 életév közötti bűnelkövetőkkel kapcsolatos új rendelkezések gyakorlati alkalmazásának kérdései – a belátási képesség.* (Budapest: Magyar Bírói Egyesület)
- [16] KIRÁLYVÖLGYI Krisztián: *A büntethetőségi korhatár szabályozásának fejlődése Magyarországon.* (Budapest: Jogi Fórum 2014)
- [17] KÖHALMI László: „A büntethetőségi korhatár kérdése” *Jogelméleti Szemle* 2013/1
- [18] MAGYARORSZÁG KORMÁNYA: *Az áldozatok, a becsületesek, a tulajdonukat jogosan védők oldalán az új Büntető Törvénykönyv.* (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Sajtó Főosztály 2012)

- [19] MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE: *Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről* (Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály 2013)
- [20] MEZEY Barna: *Magyar jogtörténet*. (Budapest: Osiris 2007)
- [21] NAGY Ferenc: „Az állami büntetőhatalom korlátozása ellen ható tendenciák a büntetőjogban” *Állam - és Jogtudomány* 2018/59
- [22] NÉMETH Zsolt: „Gyermekevédelem Magyarországon – a kriminológia nézőpontjából” in SZOLLÁR Zsuzsanna (főszerk.): *A hatékonyabb, együttműködő gyermekvédelmi gyakorlatért és jelzőrendszer kialakításáért*. (Nagykovácsi: Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium 2008)
- [23] PALLO József: *A Csemegi-kódex formálódása a korabeli büntetőpolitika változásainak tükrében*. (Budapest: Ludovika Press 2020)
- [24] PREKUB János Róbert: *Az életkor büntetőjogi és kriminológiai kérdései*. (Miskolc: 2015)
- [25] TÓTH Mihály: „Az új. Btk bölcsőjénél” *Magyar Jog* 2013/9. 531
- [26] VASKUTI András: „Az életkor és a fiatalok bűnözésére vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban”. *Jogtudományi Közlöny* 2015/4.

Joganyagok:

- [27] 1879. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
- [28] 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról
- [29] 1913. évi VII. törvénycikk a fiatalok bűnözéséről
- [30] 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- [31] 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
- [32] 1978. évi VI. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- [33] 1951. évi XXXIV. törvényerejű rendelet
- [34] 1948. évi XLVIII. törvény
- [35] 1950. évi II. törvény
- [36] T/6958. számú törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről
- [37] Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának véleménye
- [38] 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- [39] 31/2008. (XII. 30.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről
- [40] 34/2015. (XI. 10.) IM rendelet a tizenegyedik életévét be nem töltött terhelt vagy tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről
- [41] 40/33. ENSZ Közgyűlési Határozat
- [42] 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

- [43] 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- [44] 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevél a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatakorú terheltek büntetőjogi belátási képességének megítéléséről
- [45] 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

Internetes források:

- [46] buntetojog.info/mi-a-buntetojog/a-buntetojog-alapelvei/
- [47] www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1990-7B2E/szocialpolitika-A06A/gyermek-es-ifjusagvedelem-A195/specialis-gyermek-es-ifjusagvedelem-A1AC/a-gyamhatosag-A1AD/
- [48] dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/4234/07_meszaros_dora.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- [49] www.youtube.com/watch?v=_v0l2dI1Lj0
- [50] index.hu/video/2008/01/12/blaha_lujza_teriek_a_keselesrol/
- [51] www.ohchr.org/en/statements/2020/01/dialogue-hungary-committee-rights-child-asks-about-underage-marriages-and-age
- [52] www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1990-7B2E/szocialpolitika-A06A/gyermek-es-ifjusagvedelem-A195/specialis-gyermek-es-ifjusagvedelem-A1AC/javito-es-nevelointezetek-A1CE/
- [53] www.inforabakoz.hu/hirek/olvas/leszallitott-buntethetosegi-korhatar-2012-05-05-070900gateway.euro.who.int/en/indicators/cah_20-minimum-age-of-criminal-responsibility/
- [54] www.baon.hu/helyi-kek-hirek/2022/09/ot-gyerek-rabolt-ki-egy-hajlektalant-kecskemeten

Mellékletek:

[55] Kérdőív

Büntethetőségi korhatár kérdése Magyarországon

Kedves Kitöltők!

Szeretném az Önök segítségét kérni a 2022-es Tudományos Diákköri Konferenciára készülő dolgozatom sikeres megírásához, melyben a **büntethetőség alsó korhatárának kérdéskörét** vizsgálom Magyarországon. A fő kérdésem az, hogy indokolt volt-e a korábbi 1978-as Büntető Törvénykönyv által meghatározott életkorok módosítása a jelenleg hatályban lévő 2012. évi Büntető Törvénykönyvünkben. A kitöltés teljesen anonim és semmilyen háttértudást nem vesz igénybe, csak az Önök véleményére vagyok kíváncsi, melyet kizárólag a kutatásomhoz fogok felhasználni.

A kitöltés körülbelül 5 percet vesz igénybe.

A kitöltéseket előre is köszönöm mindenkinek!

*Kötelező

1. Ön szerint hányadik életév betöltésétől büntethető valaki Magyarországon? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ 12
☐ 14
☐ 16

2. Ön hallott már a büntetőjog ultima ratio jellegéről? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
☐ Nem

3. Ön szerint hány évben kellene meghatározni a büntethetőség alsó korhatárát? *
Kérem írjon be egy számot.

Ön szerint helyesek az alábbi indoklások?

4. A tizennégy éves korhatár megállapításának az indoka az, hogy a gyermekek nagyobb része ebben a korban fejezi be általános iskolai tanulmányait, és ér el olyan testi és szellemi fejlettségi szintet, amelyre tekintettel büntetőjogi felelősségre vonható. *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Igen

☐ Nem

5. Napjainkban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban „érnek”, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről a korábbi időkben még védve voltak, ezért szükséges a büntethetőségi korhatár módosítása 14. életévről a 12. életévre. *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Igen

☐ Nem

6. Ön szerint a világ folyamatos modernizálása a fiatalok korábban bekövetkező függetlenségét eredményezi? pl. korábban bekövetkező anyagi függetlenség *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Igen

☐ Nem

7. Ön szerint az emberek biológiai érése közel azonos időben következik be a szellemi éréssel? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Igen

☐ Nem

8. Ön hallott már olyan bűncselekményről, melyet 14. év alatti személy követett el? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Igen

☐ Nem

9. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem röviden ismertesse a történetet.

12. életévüket
betöltött
bűnelkövetők

Az alábbi kérdések a 12. életévet betöltött, de 14. életévet nem betöltött bűnelkövetőkre vonatkoznak.

10. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki életveszélyt vagy halált okozó testi sértést követ el?

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Igen

☐ Nem

11. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezmennyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

12. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki rablást követ el? (a rablás lényegében idegen dolog jogtalan eltulajdonítása úgy, hogy közben valaki ellen erőszakot alkalmaz) *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

13. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezmennyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

14. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki terrorcselekményt követ el? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

15. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

16. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki emberölést követ el? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

17. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

18. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki erős felindulásban követ el emberölést? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

19. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezsménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

20. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki hivatalos személy elleni erőszakot követ el? (pl. köztársasági elnök ellen, erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályozza eljárásában) *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

21. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezsménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

22. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki közfeladatot ellátó személy elleni erőszakot követ el? (pl. pedagógus ellen) *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

23. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezmennyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

24. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszakot követ el? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

25. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezmennyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

26. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **12. életévét betöltött, de 14. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki kifosztást követ el? (pl. idegen dolog jogtalan eltulajdonítása végett mást lerészegít) *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

27. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

14. életévüket
betöltött
bűnelkövetők

Az alábbi kérdések a 14. életévet betöltött, de 18. életévet nem betöltött bűnelkövetőkre vonatkoznak.

28. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **14. életévet betöltött, de 18. életévet még nem betöltött fiatal korúnak**, aki életveszélyt vagy halált okozó testi sértést követ el?

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

29. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
- ☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
- ☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

30. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **14. életévét betöltött, de 18. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki rablást követ el? (a rablás lényegében idegen dolog jogtalan eltulajdonítása úgy, hogy közben valaki ellen erőszakot alkalmaz) *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
☐ Nem

31. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezsménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

32. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **14. életévét betöltött, de 18. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki emberölést követ el? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
☐ Nem

33. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezsménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

34. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **14. életévét betöltött, de 18. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki erős felindulásban követ el emberölést? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
☐ Nem

35. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

36. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **14. életévét betöltött, de 18. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki terrorcselekményt követ el? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
☐ Nem

37. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

38. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **14. életévét betöltött, de 18. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki hivatalos személy elleni erőszakot követ el? (pl. köztársasági elnök ellen, erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályozza eljárásában) *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Igen

☐ Nem

39. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás

☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás

☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

40. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **14. életévét betöltött, de 18. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki közfeladatot ellátó személy elleni erőszakot követ el? (pl. pedagógus ellen) *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Igen

☐ Nem

41. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás

☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás

☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

42. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **14. életévét betöltött, de 18. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszakot követ el? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
☐ Nem

43. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

44. Ön szerint megállapítható a felelőssége annak a **14. életévét betöltött, de 18. életévét még nem betöltött fiatalkorúnak**, aki kifosztást követ el? (pl. idegen dolog jogtalan eltulajdonítása végett mást lerészegít) *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
☐ Nem

45. Amennyiben az előző kérdésre igen volt a válasza, kérem jelölje be, hogy Ön szerint milyen jogkövetkezménnyel kellene járnia.

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Intézkedések pl. javítóintézeti nevelés, megrovás
☐ Büntetés pl. szabadságvesztés, elzárás
☐ Nem büntetőjogi, hanem gyermekvédelmi intézkedések alkalmazása

46. Ön egyetért azzal, hogy a törvény csak meghatározott bűncselekmények elkövetése esetén vonja büntetőjogi felelősségre a 12. életévét betöltött, de 14. életévét nem betöltött elkövetőt? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen, csak a törvényben súlyosabbnak ítélt bűncselekmények elkövetése miatt kell büntetőjogi felelősségre vonni
- ☐ Nem, minden bűncselekmény miatt felelősségre kell vonni
- ☐ Nem, ugyanis semmilyen bűncselekmény elkövetése miatt nem kell őket büntetőjogi felelősségre vonni

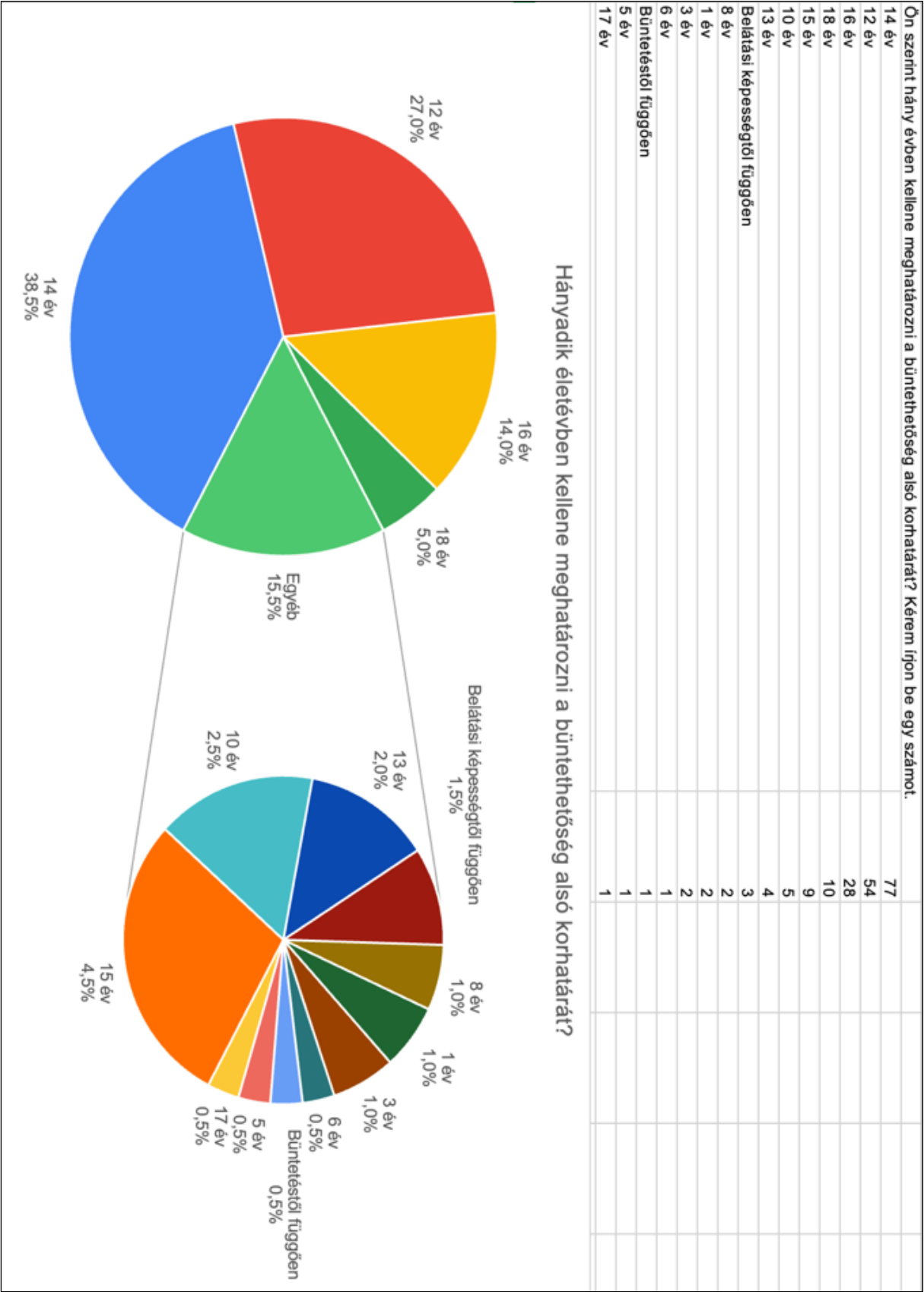
47. Ön egyetért azzal, hogy egy 12. életévét betöltött, de 14. életévét nem betöltött fiatalkorú büntetőjogi felelőssége csak akkor állapítható meg, ha rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességgel? *

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

48. Amennyiben van véleménye, Ön szerint mik azok a tényezők, körülmények, amik befolyásolhatják azt, hogy valaki fiatalon váljon bűnelkövetővé?

49. Ha van a témával kapcsolatban véleménye, észrevétele, kérem fejtse ki!

Életkor meghatározása/Ultima Ratio				
Mennyiség / Időbéliyeg	Oszlopcímkek	Nem Végösszeg		
Sorcímkek	Igen			
1		2	2	2
3		2	2	2
5	1		1	1
6		1	1	1
8		2	2	2
10	1	4	5	5
12	28	26	54	54
13	1	3	4	4
14	54	23	77	77
15	7	2	9	9
16	18	10	28	28
17		1	1	1
18	6	4	10	10
Belátási képességtől függően		3	3	3
Büntetéstől függően		1	1	1
Végösszeg		120	80	200

Munka 3.

Életkor meghatározása/Emberölés jogkövetkezménye							
Mennyiség / Időbélyeg		Oszlopcímkek					
Sorcímkek	Büntetés	Intézkedések	Gyermekvédelmi intézkedések	(üres)	Végösszeg		
1	1	1			2		
3	1				2		
5	1			1	1		
6	1				1		
8	1	1			2		
10	5				5		
12	29	18			54		
13	3	1			4		
14	32	23		11	77		
15	5	1		3	9		
16	12	10		2	28		
17				4	1		
18	3	2		1	10		
Belátási képességtől függően		1			3		
Büntetéstől függően		1			1		
Végösszeg	95	59	26	20	200		

Munka 4.

